Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

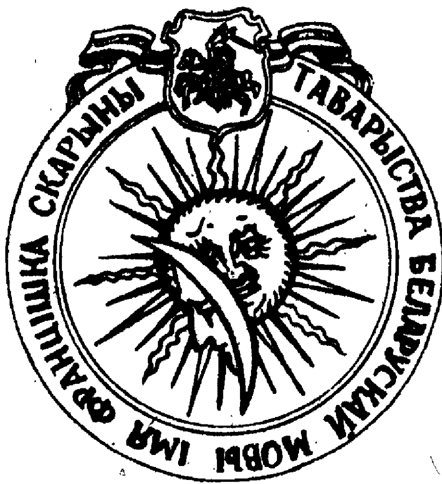

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета ◆ № 2(58) ◆ 15 студзеня 1992 г. ◆ Кошт 20 кап. (Па падпісцы — 10 кап.)

Поступ тыдня

Беларускі парламент рашыў змяніць структуру ўрада, ліквідаваць шэраг міністэрстваў. Створана міністэрства абароны. Вырашана падпарадкаваць рэспубліцы ўзброеныя сілы, што знаходзяцца на яе тэрыторыі. Зацверджаны тэкст ваеннай прысягі.

НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ БЕЛАРУСІ, ЯКАЯ ПРАДСТАЎЛЕНА Ў ААН, ПРЫЗНАЛА ГЕРМАНІЯ І ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ. КРОКІ ПЕРШЫЯ, АЛЕ ШМАТЗНАЧНЫЯ.

ГОД НАЗАД рабочы трактарнага завода спытаў пры сустрэчы з былым прэзідэнтам краіны: дзе ўзяць абутак? Сёлета, стоячы ў пікеце перад Домам урада, пра тое ж спытаў настаўнік. Кіраўніцтва, як бачна, не хоча слухаць голас народа...

У СУВЯЗІ З НАБЛІЖЭННЕМ ТЫСЯЧАГАДОВАГА ЮБІЛЕЮ ПРАВАСЛАЎНАЙ ЦАРКВЫ НА БЕЛАРУСІ СІНОД БЕЛАРУСКАГА ЭКЗАРХАТА ЗВЯРНУЎСЯ З ПАСЛАННЕМ ДА ПАСТЫРАЎ, МАНАХАЎ І ЎСІХ БОГАБАЯЗНЫХ ЧАДАЎ, У ЯКІМ НАПОМНІЎ ПРА ЗНАЧЭННЕ ГЭТАЙ ПАДЗЕІ І НЕАБХОДНАСЦЬ ТРЫМАЦЦА ВОЛІ ХРЫСТОВАЙ — ЛЮБІЦЬ БЛІЗКАГА, ЯК САМОГА СЯБЕ.

***АГУЛЬНАПРЫЗНАНА:** адпушчэнне цэн не паслужыла стымулам для павышэння якасці і колькасці тавараў. Людзі пытаюцца: чаму аграбленне вядзецца з такой першабытнай прымітыўнасцю?*

БЕЛАРУСКІ ПАРЛАМЕНТ ЗРАБІЎ ГУМАННЫ АКТ— ПРЫНЯЎ ЗАКОН АБ АМНІСТЫІ НЕКАТОРЫХ КАТЭГОРЫЙ АСУДЖАНЫХ.

***СЁННЯ**, каб купіць просты тавар, трэба прад'явіць чатыры віды «дзяржаўных» папер: грошы, «візіткі», купоны, чэкавую кніжку. І кожная з іх набываецца ў чарзе, пасля бегатні і паездак па адпаведных установах. Ці не таму і тавараў няма, што ўсе занятыя папяровымі справамі?*

«У НАШЫМ НЯЎТУЛЬНЫМ і бяздушным доме, падобна, усё перавернута з ног на галаву». ТАК ПІШУЦЬ У АДКРЫТЫМ ЛІСЦЕ С. С. ШУШКЕВІЧУ І В. Ф. КЕБІЧУ КІРАЎНІКІ ТВОРЧЫХ САЮЗАЎ І ФОНДУ КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ. Яны пагражаюць: падаткі на творчыя саюзы прывядуць да іх самароспуску і да таго, што «культуру захлісне хваля бездухоўнасці, агіднасці і пошласці».

Янка КУПАЛА

* * *

Не пагаснуць зоркі ў небе, пакуль неба будзе,
Не загіне край наш родны, пакуль будуць людзі.
Ночка цёмная на свеце вечна не пануе,
Зерне, кінутае ў ніву, ўсходзе ды красуе.

Беларускаю рукою светлай праўды сіла
Славу лепшую напіша Беларусі мілай.

Зацвіце наш край, як сонца, пасля непагоды
У роўнай сіле, ў роўным стане між усіх народаў.

СЯРОЖА ПЕТРЫКЕВІЧ — сямікласнік менскай СШ № 188. Мінулы год асабліва знамянальны быў для хлопчыка: ён загаварыў па-беларуску. А пачалося ўсё з ліста балгарскай жанчыны, якая ў адной з газет ушчувала беларусаў за тое, што яны адракліся ад роднай мовы.

Сярожа набраўся смеласці і... загаварыў па-беларуску. Маці абурылася, асабліва не даспадобы ёй прыйшлося слова «гарбата». Ды хлопец аказаўся ўпартым. У школе Сяргея падтрымала класны кіраўнік (яна выкладае родную мову і літаратуру). Аднакласнікі спярша аб'явілі Сярожу байкот, а пасля змірыліся.

На сённяшні дзень Сярожа Петрыкевіч адказвае на роднай мове на ўсіх уроках, акрамя біялогіі і, зразумела, рускай мовы і літаратуры.

Фота М. ХАМЦА.

ВЫРАШЫЦЬ ВАЙСКОВАЕ ПЫТАННЕ

Расія аб'явіла, што будзе плаціць зарплату былому савецкаму войску, якое знаходзіцца на тэрыторыі Беларусі. А што гэта значыць? Тое, што «напаўняць» таварамі і прадуктамі пустыя рублі будуць беларусы. Такім чынам, рэспубліка, якая не мае свайго войска, будзе карміць чужое.

А чаму ж у нас няма свайго войска? У звароце Сойма БНФ «Адраджэнне» «Аб нацыянальнай гвардыі» даецца канкрэтны адказ на гэта пытанне: беларускі парламент адмовіўся рэальна вырашаць вайсковае пытанне. І хоць суседзі ствараюць свае ўзброеныя сілы, у Беларусі па-ранейшаму застаецца велізарнае войска, не падкантрольнае рэспубліцы, а таксама стратэгічная і тактычная атамная зброя. У такіх абставінах БНФ заяўляе, што «не стане больш стрымліваць натуральную ініцыятыву людзей да самаабароны і самазахавання».

У суполках ТБМ

Вось і Брэст парадаваў

Здавалася б, невялікая заслуга — радавацца кожнаму кроку беларусізацыі ў нашым жыцці.

І ўсё ж радасна, калі ствараюцца ў самых кансерватыўных структурах суполкі ТБМ і іншыя «нефармальныя» аб'яднанні. Вось і Брэст парадаваў: на працу ў гарадское аддзяленне міліцыі ў якасці перакладчыкаў запрошаны кваліфікаваныя мовазнаўцы. Спадзяёмся, што ў хуткім часе мясцовая міліцыя загаворыць на беларускай мове.

А. КУТ.

З пасяджэння сакратарыята ТБМ

Адбылося чарговае пасяджэнне сакратарыята Рэспубліканскай Рады ТБМ імя Ф. Скарыны. Адкрыў яго галоўны сакратар ТБМ народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Яўген Цумараў. Ён расказаў пра гаспадарча-камерцыйную дзейнасць Таварыства, выказаў заклапочанасць, што на рахунак ТБМ літаральна не паступаюць ахвяраванні.

Было прынята рашэнне весці камерцыйную дзейнасць у межах Статута ТБМ імя Ф. Скарыны. Запланаваны выпуск гадзіннікаў з нацыянальнай сімволікай. Пробныя экземпляры ўжо пабачылі свет.

Абмеркавана дзейнасць малога прадпрыемства «Рамонак» пры ТБМ. Было выказана хваляванне, што яно жаданага плёну пакуль што не прыносіць.

На пасяджэнні вялася гаворка і пра работу кіёска ТБМ, які знаходзіцца на праспекце Скарыны. Яго праца прызнана нездавальняючай.

Абмяркоўвалася пытанне пра Менскую гарадскую арганізацыю ТБМ імя Ф. Скарыны, якая апошнім часам спыніла сваю дзейнасць. Прынята рашэнне правесці гарадскую справаздачную канферэнцыю ТБМ. Ёй будуць папярэднічаць справаздачныя канферэнцыі раённых суполак ТБМ Менска.

У пасяджэнні сакратарыята бралі ўдзел Ніл Гілевіч, Барыс Сачанка і іншыя сябры сакратарыята Рэспубліканскай Рады ТБМ імя Ф. Скарыны.

(НАШ КАРЭСПАНДЭНТ).

Выбранецкая інфармацыйная служба паведамляе

19 снежня ў Беларускім тэхналагічным інстытуце адбылося свята, прысвечанае сотым угодкам з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Пасля ўрачыстай часткі з фальклорнай праграмай выступіў ансамбль «Рой». Моладзь уволю патанцавала. Вечарыну арганізавалі інстытуцкая суполка ТБМ і маладзёжная арганізацыя «Выбранецкія шыхты».

* * *

23 снежня мінулага года старшыня Беларускага згуртавання вайскоўцаў падпалкоўнік Мікалай Статкевіч атрымаў пасведчанне аб рэгістрацыі згуртавання, задачай якога з'яўляецца садзейнічаць правядзенню вайсковай рэформы, бараніць правы беларускіх вайскоўцаў, дэмакратычны лад і дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь. М. Статкевіч сказаў: «Згуртаванне — гэта адзіная патрыятычная арганізацыя афіцэраў на Беларусі. Галоўная мэта нашай арганізацыі — зрабіць так, каб наш народ мог спакойна працаваць і ратаваць сваіх дзяцей ад чарнобыльскай бяды. Мы не жадаем, каб на зямлі Беларусі адбыўся «югаслаўскі варыянт». А дзеля гэтага патрэбна сваё моцнае і падпарадкаванае рэспубліцы войска».

Зянон Пазьняк, які прысутнічаў на ўрачыстасці, адзначыў: «Адным з важнейшых фактараў суверэнітэту з'яўляецца наяўнасць войска. Таму будзем спадзявацца, што БЗВ будзе спрыяць утварэнню беларускага войска нягледзячы на тое, што ўрад і Вярхоўны Савет гэтага не разумеюць. Народ мае права на жыццё і абарону, на абарону сваёй маёмасці і дзяржавы, і гэта права ён павінен атрымаць».

* * *

На нарадзе міністраў шляхоў зносін Летувы, Латвіі і Эстоніі намечаны агульныя прынцыпы і парадак работы чыгункі ў Прыбалтыцы, рэжым прапускання цягнікоў праз дзяржаўныя межы. Праверка грузавых цягнікоў будзе праводзіцца на станцыі іх фарміравання, а пасажырскіх цягнікоў далёкага праходжання — у час праездкі ад станцыі адпраўлення да дзяржаўнай мяжы. На канцавых прыгранічных станцыях гэтыя цягнікі будуць спыняцца на 5 хвілін, а мясцовыя і прыгарадныя — на 30 хвілін. Пратакол вызначае ўмовы пагаднення руху цягнікоў паміж дзяржавамі Прыбалтыкі.

Падрыхтаваў Андрусь ВАШКЕВІЧ.

З рэдакцыйнай пошты

Спадар Кебіч не стрымлівае слова?

На другім з'ездзе сяброў ТБМ імя Ф. Скарыны выступіў старшыня Савета Міністраў Беларусі. Ён урачыста абяцаў, што з верасня абавязкова будзе карыстацца дзяржаўнай мовай. І што мы бачым? Вось ужо падышоў к канцу снежань, а спадар Кебіч сваё слова не стрымлівае. Усе прамовы і інтэрв'ю (за выключэннем асобных рэплік) па радыё і тэлебачанні ён робіць на расійскай мове. Праўда, на сёмай сесіі Вярхоўнага Савета Беларусі спадар Кебіч прачытаў нават цэлую справаздачу на беларускай мове. А потым? Наступную...— зноў па-расійску. Апраўдваўся: памочнікі не паспелі перакласці даклад на беларускую мову. А чаму б адразу не паспрабаваць свае справаздачы рабіць на дзяржаўнай мове? Магчыма, яны тады ўвогуле нават па зместу стануць бліжэй менавіта да беларускага жыцця.

Мы часта слухаем радыётрансляцыі работы сесій Вярхоўнага Савета Украіны. Вось там дык ніколі не чулі, каб кіраўнікі ўрада Украіны і Вярхоўнага Савета выступалі па-расійску. А ў нас? У перадачы тэлебачання «Тыдзень беларускага ўрада» члены вышэйшай улады Беларусі таксама з беларускасці дэманстравалі толькі акцэнт. Выступалі С. Лінг, Г. Панькоў, Л. Дашук, М. Мяснікові, Заламай, Брыль — і ўсе аднолькава. Бо ў іх жа звычка — падрабляцца пад сваё вышэйшае начальства. Не ведаеш нават — ці смяяцца, ці плакаць, што члены беларускага ўрада да свайго насельніцтва звяртаюцца на мове другой дзяржавы. Ну дзе яшчэ такое магчыма? Ці для іх беларуская мова недасягальная? Тады паўстае пытанне аб іх культурным узроўні і мэтазгоднасці наогул займаць дзяржаўныя пасады.

І. Я. КРАЎЧАНКА,
С. Ф. ШЛАПАКОЎ.
г. Віцебск.

BYELORUSIAN ASSOCIATION OF AUSTRALIA

BOX No. 94, P.O. FAIRFIELD. N.S.W. 2165
Australia

ВЫСОКАПАВАЖАНЫ СП. РЭДАКТАР!

Наступае Новы 1992 год, ад імя Управы Беларускага Аб'яднання Аўстраліі перадаю Вам асабіста, супрацоўнікам, карэспандэнтам і ўсім чытачам газеты «Наша слова» найшчырэйшыя пажаданні плённых поспехаў у працы на карысць асягнення запланаваных мэтаў — адраджэння роднай беларускай мовы па ўсіх куточках беларускага нацыянальнага жыцця...

Ваша праца была і надалей будзе цяжкай! Аднак Вашы поспехі ў адыходзячым у гістарычную вечнасць 1991 годзе запэўніваюць нас, што ў 1992 годзе Таварыства беларускай мовы здабудзе яшчэ большыя і лепшыя вынікі і што, з свайго боку, яшчэ болей замацуе фундамент на Вольную і Незалежную Беларусь!

Няхай жыве Вольная і Незалежная Беларусь!

З пашанай да Вас

Алесь АЛЕХНІК,
генеральны сакратар Управы Беларускага Аб'яднання Аўстраліі.

Рэха!

Што ж паабяцаў Жырыноўскі беларусам?

Дзейная рыса беларускага характару — паратунку ад жыццёвых бед шукаць з дапамогай чужых эмісараў. Каго толькі летась Менск не прымаў! Былі ў нас Дзмітрый Васільеў і яговыя хлопцы ў чорных кашулях, Ніна Андрэева са сваім ЦК... А напрыканцы снежня — сумна вядомы спадар Жырыноўскі.

Праўда, трэба заўважыць, Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь прынцыпова аднёсся да ваяжу палітычнага авантурыста. Пастаўлена на сесіі пытанне, каб прыцягнуць Жырыноўскага да юрыдычнай адказнасці за антыканстытуцыйныя выказванні ў прамым эфіры тэлепраграмы «Крок».

На наступны дзень пасля тэлеразмовы з усёй Беларуссю лідэр Ліберальна-дэмакратычнай партыі... Савецкага Саюза планаваў выступіць у менскім Палацы спорту. Менгарвыканкам забараніў мерапрыемства. Людзі ж сабраліся... І сустрэча адбылася на прыступках Палаца спорту. Натоўп лавіў кожнае слова. Але хто ўважліва сочыць за газетнай інфармацыяй вакол Жырыноўскага, таму няцяжка было адчуць, што навізны ў лозунгавых закліках колішняга кандыдата ў прэзідэнты Расіі няшмат. І маюць яны дачыненне найперш да алма-ацінскіх пагадненняў, працэсу лібералізацыі цэн.

Цэнтральным месцам у выступленні Жырыноўскага было абяцанне, што як толькі ён прыйдзе да ўлады, то за 72 гадзіны накорміць, абуе, апране, прымірыць людзей. 72 гадзін хопіць лідэру ЛДП, каб расправіцца з усімі «мафіёзнымі» структурамі (а да іх расійскі эмісар адносіць сённяшнія органы дзяржаўнай улады, усе найбольш дэмакратычныя сілы нашага грамадства). Праўда, дзеля гэтага яму спатрэбіцца войска. А што да армян і азербайджанцаў, то, на думку «будучага» прэзідэнта Савецкага Саюза, трэба даць ім магчымасць самім вырашыць усе спрэчныя пытанні, папярэдне вывеўшы з Каўказа войска. Пасля нам застанецца толькі ачысціць зямлю ад трупаў...

Што ж паабяцаў Жырыноўскі беларусам? Па-першае, прапанаваў стварыць дзве губерні. «Хаця... можна і шэсць»,— дадаў расійскі эмісар, відаць, згадаўшы сучасны адміністрацыйны падзел Беларусі.

Наступным крокам «па Жырыноўскаму» павінна стаць вяртанне Віленскага краю, бо «за гэтыя землі лілі кроў і беларусы, і рускія пад камандаваннем Чарняхоўскага». І яшчэ Жырыноўскі супраць нацыяналізму, ён за савецкага чалавека, за агульную еднасць — савецкі народ. На думку Жырыноўскага, усё ў былым СССР робіцца па сцэнарыю ЦРУ. І ў першую чаргу «стварэнне на месцы развіленага Савецкага Саюза пяцідзесяці дзяржаў. На яго думку, недалёкі той час, калі, дзеля запалохвання непаслухмяных, Ельцын пакліча сабе на падмогу войскі НАТА.

І следам Жырыноўскі паабяцаў, што хутка прэзідэнтам народ абярэ менавіта яго, бо... у Ельцына ўжо зараз моцна баліць галава, а забаліць яшчэ крапчэй... І тады ён арыштуе таго-сяго з менчукоў, хто зрывае зараз яго выступленне, «коле ў вочы» плакатам «Фашызм мы ўжо ведаем». Мо таму гэтакім кароткім было выступленне спадара Жырыноўскага, што спалохаўся ён рашуча настроенай моладзі, што сабралася перад Палацам спорту, вострых рэплік і пагрозлівага гулу галасоў.

То, можа, хопіць нам эмісараў? Хопіць слухаць настаўнікаў ад палітыкі, няхай сабе і з кваліфікацыяй юрыстаў-міжнароднікаў? Хопіць тых, хто пагарджае нашым народам, топча яго нацыянальную годнасць і імкнецца кіраваць ды павучаць! Бяда толькі, што самі беларусы часам не ведаюць сваёй гісторыі, саромеюцца сваёй мовы, не маюць нацыянальнай годнасці, як тыя, што маўкліва ды баязліва тоўпіліся навокал Жырыноўскага. Гэта пра іх верш Анатоля Вярцінскага:

Жыў пад прыгнётам ды пад прымусам,
зваўся літвінам,
русінам,
русам,
зваўся тутэйшым,
мяшканцам,
мяшанцам...
Не знае рабіць што з апошнім шанцам,
які ён сягоння атрымоўае,
як быць з сваім імем,
з сваёю моваю,
быць ці не быць беларусам, нарэшце...
Пытанне няпростае, канешне.
(Дазволю сабе тут крышку іроніі.
Характар наш тут як на далоні).
Не знае?
Не хоча?
Не смее?
Баіцца?

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

На службе бацькаўшчыне

Выйшаў чарговы (дзесяты) нумар газеты Прыазёрскай гарадской рады ТБМ імя Ф. Скарыны (Джэзказганская вобласць) «Рокаш».

Адкрываецца ён зваротам культурнага асяроддзя «Беларусь» г. Алма-Аты да беларусаў свету. Напісаны зварот у сувязі з 246-й гадавінай з дня нараджэння Тадэвуша Касцюшкі, «сына беларускай зямлі, героя вайны 1776—1782 гадоў за незалежнасць Злучаных Штатаў Амерыкі, нацыянальнага героя Польшчы, ганаровага грамадзяніна Францыі». Газета пераказвае біяграфію Т. Касцюшкі, паведамляе аб стварэнні ў Алма-Аце фонду «Марачоўшчына — Т. Касцюшка» і звяртаецца за фінансавай дапамогай да землякоў.

Друкуецца таксама зварот да беларускага парламента з патрабаваннем не дапусціць расправы над сябрамі БЗВ.

Наогул у нумары асноўнае месца адведзена вайсковай тэме. Вялікі артыкул прысвечаны набыццю Беларуссю свайго суверэнітэту, што ў немалой ступені звязана і з стварэннем уласнага войска. Газета зазначае, што «калі парламент і ўрад будуць марудзіць, БЗВ нічога не застанецца, як прыняць ініцыятыву на сябе», гэта значыць, стварыць свае вайсковыя фарміраванні «явачным парадкам, без плана, без дазволу».

«Рокаш» змяшчае дакументы, звязаныя з пераходам на беларускую службу атамана добраахвотнага народнага атрада генерал-маёра С. Н. Булак-Балаховіча. У прыватнасці, прыводзіцца пісьмо генерала ў беларускі ўрад, у якім гаворыцца: «З'яўляючыся грамадзянінам Беларускай Народнай Рэспублікі, лічу патрэбным, каб маё войска было скарыстана для абароны цэльнасці і недзялімасці маёй Бацькаўшчыны, а таму прапаную майму ўраду залічыць мяне і мой атрад на беларускую службу».

Змешчана ў нумары справаздача з пасяджэння каардынацыйнай рады Беларускага згуртавання вайскоўцаў.

Ёсць у газеце таксама артыкул пад назвай «Новая хваля паланізацыі». У ім гаворыцца аб тым, што ў апошні час культурнае адраджэнне нацыянальных меншасцей у рэспубліцы набыло новыя формы. «Не стала ў школе гурткоў па вывучэнні польскай мовы,— гаворыцца ў артыкуле.— Ціха, не так шумна, як утвараліся, зніклі яны, за рэдкім выключэннем. Асаблівай актыўнасці не праяўляе і Саюз палякаў... А вось што датычыць рэлігіі, то тут справа зусім іншая.

Адкрыццём касцёлаў і набажэнствам дзейнасць святароў не абмежавалася. Яна паступова, крок за крокам стала набіраць актыўнасць і размах». Адным з накірункаў гэтай актыўнасці стала арганізацыя паездак моладзі ў Польшчу.

Нумар заканчваецца новым вершам рэдактара выдання Станіслава Судніка «Уладарам Беларусі» (з нагоды новай Саюзнай дамовы), які пачынаецца такімі радкамі:

Мы ішлі да свабоды не дзень і не год,
Мы ішлі аж цямнела з натугі ўваччу
І па скронях сцякаў наш скрываўлены пот,
І дайшлі, вось яна, вось бяры — не хачу.

На паліцах «Саюздруку»

У кіёсках «Саюздруку» з'явіліся 12-ыя нумары рэспубліканскіх часопісаў «Полымя», «Маладосць» і «Беларусь». Асноўнымі матэрыяламі гэтых выданняў сталі публікацыі, прысвечаныя стагоддзю з дня нараджэння Максіма Багдановіча.

Часопіс «Маладосць» адкрываецца ўспамінамі Зоські Верас «З жыцця Максіма Багдановіча». Як заўсёды, багата паэзіі. Чытачоў чакае сустрэча з творамі Яўгеніі Мальчэўскай, Славаміра Адамовіча, Міхася Пазнякова, Віктара Хаўратовіча, з паэмай Міколы Арочкі «Страта». Друкуецца заканчэнне рамана-даследавання Яўгена Міклашэўскага «Каханне і смерць, або лёс Максіма Багдановіча». Відаць, многіх зацікавіць драматычная аповесць Вячаслава Адамчыка «Чорны цмок, або яблык спакусы». У раздзеле публіцыстыкі і крытыкі друкуецца заканчэнне нарыса «Рака вады жывой» Алеся Кажадуба. Казімір Камейша ў нататках «Родам з вайны» расказвае пра свайго сябра паэта Міколу Маляўку, якому ў снежні споўнілася 50 гадоў. У афармленні часопіса выкарыстаны творы мастакоў А. Ула免ўскай і А. Пашкевіча.

Часопіс «Полымя» адкрываецца неверагодна праўдзівай і фантастычна-рэальнай аповесцю Вячаслава Адамчыка «Падарожжа на буцафале». Друкуецца раман Алеся Асіпенкі «Лабірынты страху». З вершамі выступаюць Артур Вольскі, Валянціна Аксак, Навум Гальпяровіч, Віктар Ракаў, Раман Тармола. Да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча змешчаны артыкул Язэпа Лёсіка «Асноўны матыў у творчасці Максіма Багдановіча». Крытык Тамара Чабан у сваім артыкуле «Космас «Вянка» разважае пра творчасць Максіма Багдановіча. Чытачоў чакае сустрэча з артыкуламі: «Загадкі гісторыі літаратуры» Уладзіміра Казберука, «Апала» Леаніда Смілавіцкага, «Старонкі ўспамінаў» Янкі Казекі.

«У адрас Вярхоўнага Савета чуецца нямала папрокаў: сесіі нярэдка нагадваюць пустую гаварыльню, калі ўсцешваюцца палітычныя амбіцыі дэпутатаў, рашэнні парламента — неканкрэтныя, іх не спяшаюцца выконваць... Вы згодны з такой крытыкай?»

На гэта і шмат іншых пытанняў, зададзеных старшыні ВС Рэспублікі Беларусь Станіславу Шушкевічу, вы зможаце знайсці адказы, разгарнуўшы часопіс «Беларусь». З калядным віншаваннем звяртаецца да ўсіх жыхароў Беларусі Мітрапаліт Менскі і Гродзенскі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усея Беларусі.

Стала ўжо традыцыйнай для часопіса рубрыка «Споведзь». На гэты раз спавядаюцца Таіса Бондар і Уладзімір Бойка. «Адзінокі глядач» — так назвала Жанна Лашкевіч свае нататкі пра мінулы тэатральны сезон. Пад рубрыкай «Азбука кахання» друкуецца «Сямейны дагавор, або пра тое, як знайсці лепшы сродак пазнаць адно аднаго». З цудоўнай ілюстрацыяй Алеся Марачкіна змешчана народнае паданне «Смерць Машэкі». Багатая на цікавыя творы дзіцячая старонка «Сонейка». З вершамі выступаюць Рыгор Барадулін, Яўгенія Пляўмбаўм, Людміла Рублеўская, Леанід Дранько-Майсюк, Віктар Шніп. Значную частку сваёй плошчы часопіс «Беларусь» аддаў пад матэрыялы, прысвечаныя Максіму Багдановічу.

«Беларуская мова і літаратура ў школе»

У дванаццатым нумары часопіса большасць матэрыялаў прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Упершыню публікуецца складзены даследчыкамі «Радавод Максіма Багдановіча», пры ўважлівым вывучэнні якога можна зрабіць для сябе нямала цікавых высноў. У іншых артыкулах юбілейнага блока — расказы пра яраслаўскі, ракуцёўскі ды ялцінскі перыяды жыцця Паэта, нататкі аб прэм'еры Максімавай «Пагоні» ў дарэвалюцыйным Менску. Даследуюцца погляды Паэта на гісторыю Беларусі і аналізуюцца антычныя матывы ў яго творчасці. Цікава пададзены ў часопісе звесткі пра старую Вільню, Вострую Браму, касцёл Святой Ганны — тыя мясціны, што натхнялі музу Паэта. Пад рубрыкай «І песню родную люблю я...» падаюцца тэкст і ноты раманса «Зорка Венера». Настаўнікаў зацікавіць і метадычны матэрыял пра тое, як можна арганізаваць на ўроках мовы працу па апісанні помніка Максіму Багдановічу.

З іншых матэрыялаў раздзела «Методыка і вопыт» варта вылучыць артыкул «Усё мінецца, а праўда застанецца» (пра творчасць В. Быкава), метадычную распрацоўку «Сэрцам адданы роднаму краю вучоны, пісьменнік, барацьбіт» (да 100-годдзя з дня нараджэння аўтара першай беларускай граматыкі Браніслава Тарашкевіча).

Часопіс змяшчае каляндар юбілейных дат і памятных дзён на 1992 год, пералік матэрыялаў, якія былі змешчаны ў часопісе за год.

Падрыхтаваў
Іван ЖДАНОВІЧ,
супрацоўнік рэдакцыі часопіса.

БІБЛІЯТЭКІ, ІНФАРМАЦЫЯ, УЛАДА

Бібліятэкі і ўлада. Пагадзіцеся, ад таго, якую інфармацыю атрымлівае той, хто кіруе дзяржавай, шмат што залежыць у духоўным самаадчуванні нацыі. Беларусь тут па праву можа ганарыцца старадаўнімі традыцыямі ад часоў Ефрасінні Полацкай і Усяслава Чарадзея.

Гістарычна знакамітыя кніжкі пры вялікіх князях, кнігазборы паноў-рады паўсядзённа забяспечвалі неабходнымі дакументамі механізм дзяржаўнасці Вялікага княства Літоўскага. Вядома, напрыклад, што Леў Сапега, рыхтуючы тэксты і складаючы прадмовы да трэцяга выдання (1588) «Статута Вялікага княства Літоўскага», шырока карыстаўся сваёй даволі значнай для XVI ст. (каля 3000 тамоў) бібліятэкай. Пазней у «Заходнерускім краі» з'явіліся губернатарскія бібліятэкі, бібліятэкі для сяброў губернскіх і земскіх сходаў, упраў. Ды служылі яны чужым расійска-імперскім інтарэсам.

Але вернемся ў наш час. Напачатку 80-х гадоў у Беларусі была створана рэспубліканская сістэма бібліятэчнага і інфармацыйнага забеспячэння органаў улады і кіравання на чале з Урадавай бібліятэкай. На жаль, іх інфармацыйныя паслугі часцяком аказваліся незапатрабаваныя, асабліва, што тычылася беларушчыны. Павінны ў гэтым і нігілістычныя адносіны да нацыянальнай культуры былой кіруючай кампартыі, і гісторыка-культурная непісьменнасць працаўнікоў выканкамаў.

Ускосная доля віны ляжыць тут і на бібліятэках, бо прапаганда краязнаўчай літаратуры для многіх з іх, масавых перш за ўсё, была непасрэдным абавязкам. Трэба толькі заўважыць: пэўным кіраўнічым «ветэранам» ад бескультур'я ніякай любові да Беларусі і яе мінуўшчыны ўжо не прывіць — так ужо выхаваныя. Відаць, таму ў «застойныя» часы прыярытэтных чытачоў з чыноўніцтва ў большасці сваёй цікавіла на абанеменце Урадавай бібліятэкі толькі дэтэктыўная літаратура.

Зараз на змену кіраўнікам старой гартоўкі прыходзяць народныя дэпутаты з грунтоўнай адукаванасцю, дасведчаныя ў нацыянальнай культуры, з заснаваным на агульначалавечых дэмакратычных каштоўнасцях светапоглядам. Нездарма мы захапляемся бліскучымі прамовамі З. Пазьняка, Н. Гілевіча, Л. Баршчэўскага, П. Садоўскага, А. Трусава, Я. Цумарава, як у свой час нават непрыяцелі беларусаў заварожваліся логікай пасла А. Станкевіча ў польскім Сейме.

Калі маеш справу з такімі чытачамі, то кожнае інфармацыйнае зернетка падае на жыватворную і ўдзячную глебу. Дарэчы, ідэальная мадэль інфармацыйных патрэб сучаснага народнага дэпутата паўстае з гутаркі ў «ЛіМе» (21.IX.1990 г.) з намеснікам старшыні Пастаяннай камісіі па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правоў чалавека, сябрам Канстытуцыйнай камісіі Вярхоўнага Савета РБ спадаром Анатолем Вярцінскім. Ён зазначыў, што ў дзейнасці беларускага парламента «павінны абавязкова ўлічвацца набыткі нашай нацыянальнай палітыка-прававой думкі, традыцыі нашай векавой заканатворчай культуры». І таму на рабочым стале народнага дэпутата ляжалі, з аднаго боку,— тэксты канстытуцый ЗША і заходнееўрапейскіх краін, Дэкларацыя правоў чалавека і грамадзяніна 1789 г., законапраекты прыбалтыйскіх дзяржаў, з другога,— тэкст першай Канстытуцыі БССР (1927), «Статут Вялікага Княства Літоўскага», «Асновы дзяржаўнасці Беларусі» Доўнар-Запольскага, нефармальныя выданні. І таму ў бібліятэку прыходзяць запыты ад «антыкамуністаў» з апазіцыі на том са збору твораў К. Маркса на англійскай мове (дэпутат У. Новік), на кнігу Доўнар - Запольскага «Народное хозяйство Белоруссии. 1861—1914 гг.» (Мн., 1926) (дэпутат З. Пазьняк) і да т. п. Прынамсі, лідэр апазіцыі наведаў бібліятэку ўжо дзесяткі разоў, а лідэр супрацьлеглай групоўкі ў парламенце, з лёгкай рукі прадстаўнікоў якой (у адносінах да культуры) бібліятэку некалі загналі ў скляпенні Дома ўрада, нават не пераступаў яе парога.

Дарэчы, у 1990 годзе Урадавая бібліятэка нават індывідуальна інфармавала былога першага сакратара ЦК КПБ. Але ці меўся нейкі плён ад дасланага яму 201 інфармацыйнага паведамлення па тэмах «дэмакратызацыі грамадскага жыцця» — мяркуйце самі. Зусім лагічна цяпер, каб нашыя бібліятэкі абслугоўвалі і цэнтральныя органы новых партый, якія зарэгістраваны ў рэспубліцы.

І яшчэ. Мне ўжо давялася пісаць у «Добрым вечары» (ад 15 кастрычніка 1991 г.) пра наспеўшую неабходнасць перайменавання шэрагу бібліятэк, пазбаўлення ад іменаў, якія носяць на сабе адбітак ранейшай заідэалагізаванасці культурнага жыцця. Хоць рэдкія, але прэцэдэнты ўжо былі. Калісьці змяніла імя В. Р. Бялінскага на Я. Коласа бібліятэка АН Беларусі. І нічога дрэннага не адбылося. Ды і зараз, здаецца, «лёд крануўся». Вось толькі не заўсёды імёны зорак першай велічыні беларускай культуры атрымліваюць роўнавялікія ім нашы культурна-асветныя ўстановы.

А чаму б і Урадавай бібліятэцы не насіць імя канцлера Вялікага княства Літоўскага і знанага бібліяфіла Льва Сапегі, а Дзяржаўнай (фактычна нацыянальнай) бібліятэцы Рэспублікі Беларусь— імя Францішка Скарыны або Ефрасінні Полацкай? Такім чынам мы вернем ідэалы, за якія змагаліся рэпрэсіраваныя ў 20—30-я гады беларускія нацыянальныя дэмакраты. Што гэта так, дарэчы, засталося і сведчанне бальшавіцкіх культуртрэгераў:

«У 1925 годзе, замацаваўшыся ў Наркамасветы і Інбелкульце, нацдэмы рашаюць арганізаваць шумную нацыяналістычную дэманстрацыю, звязаную са Скарынаю. Хваля скарынінскіх урачыстасцей пракочваецца па БССР. Побач з партрэтамі рэвалюцыйных правадыроў, а дзе-нідзе і замест іх, пачынаюць з'яўляцца партрэты Францішка Скарыны. Высоўваецца і ў нетрах НКА энергічна абараняецца праект прысваення Беларускай Дзяржаўнай Бібліятэцы імя Скарыны». (Гл.: «Навука» на службе нацдэмаўскай контррэвалюцыі. Мовазнаўства. Том. 1. Ч. 2. Менск, 1931. С. 20).

Дык пара, нарэшце, аднавіць і божую, і гістарычную справядлівасць.

В. ГЕРАСІМАЎ,
галоўны бібліёграф Урадавай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь.

Епіскап КАНСТАНЦІН: «МЫ ГЛЯДЗІМ НА РЭЧЫ РЭАЛЬНА»

На пытанні журналіста адказвае рэктар Менскай Духоўнай семінарыі ў Жыровічах

ПАВАЖАНАЯ РЭДАКЦЫЯ «НАШАГА СЛОВА»,

дасылаю раённую газету «Слонімскі веснік» з інтэрв'ю з цікавым чалавекам . Хай прачытаюць гэты матэрыял нашы гісторыкі, ці не наблытаў тут чаго святы айцец.

З павагай
Анатоль ІВЕРС.

У Жыровічах некалькі гадоў назад адкрыта Менская Духоўная семінарыя. Але нямногія ведаюць, што зараз семінарыя пераведзена на пяцігадовы тэрмін навучання і ёй нададзены статус вышэйшай навучальнай установы.

— Уладыка Канстанцін, нядаўна адроджана старажытная праваслаўная кафедра — Навагрудская. Вы сталі Епіскапам Навагрудскім і бліжэйшым памочнікам мітрапаліта Філарэта. Хіратонію ўзвядзення Вас у епіскапы праводзіў, як многія ведаюць, у Жыровіцкім манастыры сам Патрыярх Алексій II. Што гэта для Вас — гонар, абавязак?

— Праваслаўе ўзнікла на навагрудскай зямлі яшчэ ў часы святога князя Уладзіміра, хутка пасля хрышчэння Русі. Што цікава — жыхары Навагрудка вельмі адчувалі сваю праваслаўнасць. У тыя далёкія часы, у пачатку XIII стагоддзя, у эпоху феадальных адносін, вельмі часта жыхары горада наймалі князя. I вось яны нанялі таленавітага літоўскага палкаводца Міндоўга, паставіўшы яму пры гэтым абавязковую ўмову — прыняць праваслаўе. I ён прыняў. Гэты чалавек быў не цвёрдых рэлігійных перакананняў. Калі ён хацеў атрымаць ад палякаў дапамогу ў барацьбе з крыжаносцамі, то прыняў каталіцызм. Невялікую дапамогу атрымаў, але, на жаль, быў разбіты крыжаносцамі. Потым зноў прыняў праваслаўе, а памёр язычнікам, як і нарадзіўся.

Узнікла княства Літоўскае, як праваслаўнае княства. I каля 1317 года ў Навагрудку была мітраполія, і хутка Навагрудак стаў цэнтрам Паўднёва-Заходняй мітраполіі, паколькі там знаходзілася сталіца Вялікага княства Літоўскага.

Цяпер размова ідзе аб адраджэнні самастойнасці, духоўнасці беларускага народа. Адраджэнне Навагрудскай кафедры ідзе ў адным агульным кантэксце, таму што Навагрудак — гэта слаўная старонка княства Літоўскага, а аснову княства складалі беларусы. Таму мы лічым, што адраджэнне старажытнай кафедры, якая была галоўнай праваслаўнай, уліваецца ў адраджэнне нацыянальнага духу. Атрымалася так, што Патрыярх вырашыў наведаць і нашу Беларусь у гонар вялікага свята. Патрыярх вельмі паважае нацыянальныя традыцыі. Свой прыезд ён прымеркаваў памяці ўсіх беларускіх святых. А тут якраз і Сабор беларускіх святых, і адраджэнне старажытнай праваслаўнай кафедры. Воля Сінода нашай беларускай Царквы — паставіць на гэтую кафедру мяне, і тут, у манастыры, я быў рукапакладзены Саборам з дзевяці архіерэяў на чале з Патрыярхам. Гэта для мяне вялікі гонар.

— Гэта і гонар, гэта ж і абавязак.

— Абавязак, безумоўна, вялікі. Мая нагрузка павялічылася ў два-тры разы, таму што, акрамя рэктарства, да мяне прыбавіліся архірэйскія службы, наведванне прыходаў Гродзенскай вобласці, асвячэнне храмаў і іншыя даручэнні мітрапаліта Філарэта. Да таго ж мне даводзіцца замяшчаць мітрапаліта, калі ён у ад'ездзе.

— Вы рэктар семінарыі, намеснік мітрапаліта, яшчэ і нядзельная школа пры семінарыі. Як Вы ўсё паспяваеце?

— Як я паспяваю? У нашай Царкве невыпадкова на вышэйшыя пасады ставяць манахаў. Мы глядзім на рэчы рэальна. Што паспець усё чалавеку жанатаму... Самі разумееце. Таму ставяць манахаў. Пры гэтым поўнае пазбаўленне ўсялякага асабістага жыцця і поўная аддача з раніцы да вечара. Таму я і сказаў, што чым пазней Вы прыедзеце, тым больш шанцаў пагутарыць спакойна. Я пакідаю свой кабінет пасля дзесяці-адзінаццаці гадзін вечара.

— Ходзяць чуткі, што нібыта ў Жыровічах, нібыта ў Менску адкрыецца Духоўная акадэмія. Ці так гэта? —

— Рашэнне Сінода Беларускай праваслаўнай Царквы — адкрыць у Менску Духоўную акадэмію. Расія мае дзве акадэміі — у Маскве і Санкт-Пецярбургу, у гэтым годзе будзе адкрывацца Духоўная акадэмія ў Кіеве. Беларусь не мае сваёй, мы лічым, у беларускага народа дастаткова інтэлектуальнага і духоўнага патэнцыялу, каб мець сваю акадэмію.

— Згодны, да апошняга часу мы нічога не мелі. Нават у БДУ, адзіным універсітэце ў Саюзе выкладанне вялося не на роднай мове.

— Так, на жаль. Таму цяпер, калі ўмомант хочуць усё перавесці на беларускую мову, гэта нерэальна. Патрэбны час, каб навучыць размаўляць па беларуску. Гэта мы імкнёмся рабіць у сваёй семінарыі. I тут я з'яўляюся, сам сябе пахвалю, ініцыятарам: арганізоўваю розныя сустрэчы, раздзялілі класы на беларускамоўныя і рускамоўныя. У нашай семінарыі вучацца семінарысты і з іншых рэспублік, нават ёсць з далёкай Сібіры чатыры чалавекі, якія тут тым не менш таксама вывучаюць беларускую мову. А навошта ім беларуская мова, калі яны не змогуць чытаць беларускую літаратуру? Таму ў якасці факультатыва мы дамовіліся ўвесці курс беларускай літаратуры.

— Рэктару яшчэ цяжка гаварыць па-беларуску?

— Я чытаю ўсю літаратуру на беларускай мове, але мая рэктарская годнасць не дазваляе мне дрэнна гаварыць па-беларуску. Нашы некаторыя парламентарыі могуць сабе дазволіць слова рускае, слова беларускае... Кіраўнік навучальнай установы такую вольнасць сабе дазволіць не можа, таму, на жаль, вымушаны даваць інтэрв'ю на рускай мове.

— Але, відаць, недалёкі той час, калі будзем з Вамі гаварыць па-беларуску?

— Я стараюся, гэта ў мяне цяпер мэта нумар адзін. I не толькі ў мяне. У нас у гэтым годзе ўведзены курсы гамілетыкі. Гэтае грэчаскае слова азначае — пропаведзь. Мы рыхтуем прапаведнікаў на беларускай мове. Гэта даволі складана, бо ўсе кіраўніцтвы напісаны на рускай мове.

— Вы сказалі пра высокія патрабаванні да сябе. Ведаю, што ў семінарыі высокія патрабаванні і да семінарыстаў. Многія ж адлічаны. Гэта што — цвёрдая дысцыпліна ці жаданне бачыць выпускнікоў, блізкіх да Вашага ідэалу?

— I ні тое, і ні другое. Я лічу, што дысцыпліна ў нашай семінарыі не з'яўляецца жорсткай. Строгасць патрэбна, але наша семінарыя не пакутуе ад празмернай строгасці. Для мяне таксама, відаць, было б вельмі саманадзейна імкнуцца падганяць семінарыстаў пад свой ідэал. Гэта азначала б парушыць цудоўную разнастайнасць асоб, характараў — усё тое, што даравана чалавеку ад Бога, усё тое, што мы называем асобай. У сваіх адлічэннях з семінарыі я кіруюся, можа Вам гэта здасца парадаксальным, перш за ўсё любоўю да тых, хто тут застаецца. Я прывяду такую аналогію. Семінарыя функцыяніруе як арганізм. Які-небудзь орган, палец, рука, нага захварэлі. Лечым, колькі можна лячыць. Гаворым, унушаем. Пазбаўленне месячнай стыпендыі, двухмесячнай — гэта ўсё формы выпраўлення чалавека. Калі бачым, што чалавек не выпраўляецца, мы яшчэ праяўляем цярпенне. Але, калі палец ужо амярцвеў, гангрэна пачынае распаўсюджвацца, заражаюцца іншыя пальцы... Тады, каб захаваць іншых асоб ад разлажэння, уплыву гэтага недастойнага сабрата, мы яго адлічваем.

— I ўсё ж, што Вы хацелі б бачыць галоўнае ў Вашых выпускніках?

— Строгасць да сябе і дабрату да людзей.

— Сярод семінарыстаў ёсць людзі са Слонімшчыны?

— Ёсць. У семінарыі на трох курсах 124 чалавекі. Ёсць многа з Гродзенскай вобласці, а наогул працэнтаў 70 нашых семінарыстаў з Беларусі. У гэтым годзе было з Беларусі каля 80 працэнтаў, у тым ліку ёсць некалькі чалавек з самога Слоніма. Я разумею, вы хацелі б пачуць аб іх нешта асабліва прыемнае.

— Тое, што ёсць...

— Напэўна, чытачам «Слонімскага весніка» хацелася б пачуць аб іх асабліва прыемнае. Але асабліва добрае я не магу сказаць. Яны нармальныя, сярэднія хлопцы, талентам не вызначаюцца. На жаль, трэба сказаць, што ў сярэднім кантынгент нашай семінарыі некалькі адрозніваецца ад кантынгенту Маскоўскай Духоўнай семінарыі. Там працэнт асоб з вышэйшай адукацыяй некалькі вышэйшы. Калі я вучыўся ў семінарыі, нас з вышэйшай адукацыяй было каля 30 працэнтаў. У нас гэты працэнт невялікі. Але хлопцы спакойныя, працавітыя, яны ўвасабляюць усе станоўчыя рысы беларускага народа.

— Ці прымаюць у семінарыю жанчын?

— Не. У духоўныя семінарыі жанчын не прымаюць.

Да рэвалюцыі існавала навучальная духоўная ўстанова для жанчын. Яна называлася — Духоўнае епархіяльнае вучылішча для дзяўчат.

— А якая перспектыва?

— Я хацеў бы, каб такая ўстанова для дзяўчат была, і буду прыкладаць для гэтага намаганні. Але яна будзе называцца іначай. Цяпер ёсць рэгенцкія школы, у якіх музычны ўхіл. I галоўным чынам выпускнікі ідуць дырыжорамі царкоўных хораў...

Калі б у нас было некалькі прасцей з памяшканнямі, то з гэтага года нешта такое было б і ў нас. Тым больш, што ўжо ёсць людзі, якія змогуць выкладаць у гэтай школе. У нас цяпер галоўная праблема з памяшканнем. На жаль, Жыровіцкі тэхнікум нам не вяртае тое, што належыць манастыру, сёлета мы не атрымалі ніводнага квадратнага метра, раздзяляе нас фанерная «берлінская» сцяна. Гэта прывяло да таго, што мы часова прыпынілі функцыяніраванне завочнага аддзялення, памяшканні аддалі пад спальні. Калі навучэнцы тэхнікума жывуць па чатыры чалавекі ў пакоі інтэрната, то нашы ў такіх жа пакоях па восем-дзесяць. Цяпер у нас няма магчымасці адкрываць школу для дзяўчат, хаця, я ўпэўнены, конкурс туды быў бы нават вышэйшы, чым у семінарыю...

— Уладыка, не сакрэт, што дзяржава наша распадаецца, рвуцца сувязі, палаюць міжнацыянальныя канфлікты, льецца кроў. 1 000 гадоў назад на ніве хрысціянства ўмацоўвалася наша дзяржава, а сёння праваслаўны забівае праваслаўнага. Хіба ў грахах патанулі нашы людзі? Пад якімі сцягамі бачыцца Вам згода ў нашым грамадстве?

—Пытанне складанае, тым больш што мы не можам так безапеляцыйна, безагаворачна сказаць, што праваслаўны забівае праваслаўнага.

— Я не маю на ўвазе рэлігійную глебу.

— Усё значна складаней. Я выкажу свой пункт погляду. Так, Руская праваслаўная Царква на працягу тысячы гадоў была менавіта цэментуючай, што яднала ўсіх разам, усё трымалася на яе аўтарытэце. Калі я гавару Руская праваслаўная Царква, хачу зрабіць агаворку, што Руская праваслаўная Царква ад слова «Русь», а не ад слова «рускі» — «расіянін». Наша Царква ўзнікла тады, калі Русь прыняла хрышчэнне. Тады гэта была адзіная Русь ад Кіева да Ноўгарада,— усё ўваходзіла ў паняцце «Русь». Затым гэтая тэрыторыя стала тэрыторыяй трох брацкіх народаў — рускага, украінскага і беларускага. **Калі мы гаворым «Руская праваслаўная Царква», гэта не значыць Царква тэрыторыі Расіі.** Наадварот, хрысціянства ў Маскве ўзнікла пазней. Руская праваслаўная Царква старалася, каб людзі жылі ў міры. На працягу сямідзесяці гадоў аўтарытэт Царквы ўпаў, яна была скампраметавана атэістычнай прапагандай і знішчана на 90 працэнтаў.

Перад вайной на свабодзе засталіся толькі 4 архірэі. Да рэвалюцыі ў Рускай праваслаўнай Царквы было 64 тысячы храмаў, перад вайной, у 1941 годзе, засталося каля ста. Можаце сабе ўявіць — каласальныя страты. Гаворачы ваеннай мовай, і ў тэхніцы — храмы і манастыры, і ў жывой сіле. Пасля вайны на кароткі час пачалося адраджэнне, і да хрушчоўскіх царкоўных рэпрэсій на тэрыторыі Беларусі было каля тысячы храмаў. Цяпер, пасля 1.000-годдзя хрышчэння Русі, за перыяд перабудовы мы змаглі адкрыць больш за сто храмаў, зараз у Беларусі іх каля 550 (было 365. Гэту лічбу памятаю па колькасці дзён у годзе). Мы выйшлі на палавіну дахрушчоўскага рубяжа. Цяпер Царква прыкладае вялікія намаганні, каб нам жыць у міры, але, паўтараю, калі раней гэта ўдавалася з большым поспехам, таму што былі храмы, было дастаткова духавенства, былі манастыры, то пасля таго, як Царква атрымала страшны ўдар, у нас сіл аказалася значна менш. Мы цяпер не з'яўляемся вядучай ідэалагічнай сілай у грамадстве, з якой лічыліся б, можа, не па ўсіх пытаннях, але па асноўных прымалі б нашы думкі. I я лічу, што адна з прычын распальвання міжнацыянальных канфліктаў заключаецца ў тым, што ўпаў аўтарытэт Царквы. Яго трэба адраджаць.

Цяпер многія палітыкі імкнуцца выкарыстаць Царкву ў сваіх палітычных мэтах. Прычым, людзі, зусім далёкія ад рэлігіі. I вось яны якраз вельмі часта сутыкаюць розныя групоўкі, што мы бачым цяпер на тэрыторыі Заходняй Украіны. Я б крайне не хацеў, каб гэта было на тэрыторыі нашай беднай Беларусі. Яна пасля вайны, пасля Чарнобыля перанесла столькі, што гэта занадта нават для такога цярплівага народа, як беларускі. Таму, што залежыць ад Рускай праваслаўнай Царквы, яна зробіць усё, каб ніякіх канфліктаў не было. Я прывяду такі прыклад. Вялікае княства Літоўскае ў рэлігійным плане было вельмі талерантным, тут усе рэлігійныя абшчыны жылі вельмі-вельмі мірна. Нават з праваслаўнай Масквы пры Івану Грозным буйныя дзяржаўныя і царкоўныя дзеячы, пісьменнікі, багасловы, філосафы прыязджалі ў Вялікае княства Літоўскае, бо тут для свабоды было больш умоў, чым у Маскве. першадрукар маскоўскі Іван Фёдараў збег з Масквы і працаваў на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага. I паўтараю, тут было праваслаўе — гэта наогул вельмі міралюбівая рэлігія, спакойная, якая прыйшлася даспадобы ўраўнаважанаму беларусу. Дзякуючы праваслаўю і склаўся вельмі добры сімбіёз.

— У Вас ёсць мара?

— Мара ёсць. Каб у Менску была добрая Духоўная акадэмія, каб у нашай акадэміі, каб у нашай акадэміі выкладалі лепшыя прафесары Менскага універсітэта, каб гэтая акадэмія стала сапраўды нацыянальнай, праваслаўнай, каб гэтая акадэмія рыхтавала святароў, якія б неслі праваслаўе на роднай мове. I каб аб выпускніках маёй школы, а мы не зрабілі пакуль ніводнага выпуску, людзі гаварылі добрае.

Інтэрв'ю ўзяў
В. АФАНАСІК.
«Слонімскі веснік»
31.10.1991 г.

ДАПЫТЛІВАМУ

ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА

У рэдакцыйнай пошце трапляюцца лісты, аўтары якіх пішуць, што ім не зусім зразумела — у чым адрозненне паняццяў «народная мова» і «літаратурная». Апошнім часам гэтае пытанне набыло дадатковую актуальнасць у сувязі з апублікаваннем праекта Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, дзе ў артыкуле 17 сказана: «Дзяржаўнай мовай Рэспублікі з'яўляецца беларуская мова». Але якая,— задаюць пытанне,— народная ці літаратурная? Мяркуем, аднак, што розначытанне тут узнікаць не павінна. Звернемся за адказам да аднаго з самых аўтарытэтных спецыялістаў па беларускай мове, доктара філалогіі, прафесара і пісьменніка, аўтара многіх навуковых прац, у тым ліку «Гістарычнай граматыкі беларускай мовы» Фёдара Янкоўскага. Вучоны адзначае, што літаратурная мова ўзнікае тады, калі народ дасягае пэўных зрухаў у сваім культурным развіцці. «Істотнай адзнакай літаратурнай мовы,— ~~падкрэслівае Ф. Янкоўскі~~, — з'яўляецца наяўнасць у ёй агульнапрынятых норм. Інакш кажучы, літаратурная мова — гэта нармалізаваная агульнанародная мова... Яна багацейшая за любую асобна ўзятую мясцовую гаворку і сваім слоўнікавым складам, і сваёй фразеалогіяй, і сінтаксічнымі канструкцыямі». Літаратурная мова, заўважае таксама вучоны, убірае ў сябе ўсё лепшае, што стварыў народ як нацыянальная супольнасць, апрацаванае ягонымі майстрамі.

«Ефрасіння Полацкая», габелен. Мастак С. Свістуновіч.
Фота У. КРУКА.

Размоўнік ветлівага госця

для гасцявання ў Англіі

1. Добры дзень (Добрага здароўя!) Вітаю Вас! — How do you do? (Hallo!) — Хау ду ю ду? (хэлоу!)
2. Калі ласка! — Please — пл:з
3. Мая родная мова — беларуская — Byelorussian is my native tongue. — Б'елорашн із май нэйтыв тан.
4. Дзякуй! — Thank you — сэнк'ю
5. Я не размаўляю па-англійску — I don't speak English — Ай доунт сп:к інгліш
6. Гаварыце, калі ласка, павольна — Speak slowly, please — Спі:к слоўлі плі:з
7. Я — мы — I — We — ай — ві
8. Вы — ты — You — you — ю — ю
9. Так — не — Yes — no — йес — ноу
10. Добра — дрэнна — Good — bad — гуд — бэд
11. Можна — нельга — Allowed — not allowed — элауд — нот элауд

Пішам, вымаўляем

«Дзякую» — дзеяслоў

(ЗВЯРТАЮЧЫСЯ ДА НАДРУКАВАНАГА Ў «НАШЫМ СЛОВЕ», № 45).

Цяпер у нас пачалося, хоць і баязлівае, адраджэнне роднай мовы. І вельмі прыкра слухаць, калі па радыё не абы ад каго, а з вуснаў адукаваных журналістаў гучыць недарэчнае слова. Мяркуйце самі. Гаворыць, гаворыць гэты журналіст, а потым у канцы і кажа: «Вялікі вам дзякуй!» Як бы гэта які каравай і слова мужчынскага роду. Але ж давайце разбяромся па граматыцы: «дзякую» — дзеяслоў, а «дзякуй» — загадная форма дзеяслова. Значыць, трэба гаварыць: «Вялікае вам дзякуй!»

Можна яшчэ параўнаць гэтае слова з расійскім «спасибо», якое ўтварылася таксама ад дзеяслова загаднай формы — «спаси вас Бог». І як бы недарэчна прагучала, калі б нехта сказаў: «Большой вам спасибо!»

На жаль, нашыя радыёжурналісты часта ў вымаўленні дазваляюць сабе не толькі гэтую памылку. А з іх жа бяруць прыклад тысячы радыёслухачоў!

І яшчэ хачу прыгадаць, як прыемна было слухаць роднае слова, калі яно прагучала ў прыгарадным поездзе: «Увага! Дзверы зачыняюцца. Наступны прыпынак «Кісялевічы». Але не доўга так было. Відаць, некаму прыйшлося не даспадобы наша слова — і ўсё змоўкла. А шкада! Цяпер ад праваднікоў чуеш толькі трасянку: «Прыабратайце білеты!» Няўжо цяжка сказаць: «Набывайце білеты!»?

Я гэта чаму расказаў? Трэба нам за сваё слова змагацца. І пачынаць гэтую барацьбу, уводзячы яго праз усе дзяржаўныя структуры, а ў народзе гэтаму, я думаю, заўсёды падтрымка будзе.

Іван ПАТАПЕЙКА,
г. Бабруйск.

АД ПІКТАГРАМЫ ДА ЛІТАРЫ

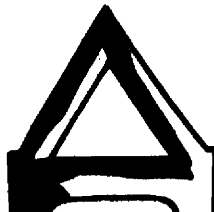

(Працяг. Пачатак у № 1).

У складовым пісьме асобнымі знакамі абазначаюцца склады, што дае яму пэўную перавагу перад астатнімі графічнымі сістэмамі. Напрыклад, у многіх мовах пры чытанні лягчэй вылучаецца склад, чым асобны гук, таму абазначэнне ў іх асобнымі знакамі складоў з'яўляецца вельмі зручным. Аднак некаторыя складовыя сістэмы налічваюць да 200 графічных адзінак, у той час як усе літарна-гукавыя маюць усяго ад 20 да 40 літар. Такі мінімальны набор знакаў і прадвызначыў лёс літарна-гукавога пісьма як найбольш дасканалага тыпу пісьменнасці.

Літарна-гукавым прынята называць пісьмо, кожны графічны знак якога абазначае асобны гук. Самыя старажытныя сістэмы такога пісьма замацаваліся ў тых мовах, галосныя гукі якіхігралі меншую ролю ў параўнанні з зычнымі: графічныя знакі на пачатку ў літарна-гукавых сістэмах абазначалі толькі зычныя гукі. Упершыню кансанантна-гукавыя (зычныя) графічныя адзінкі з'явіліся ў егіпецкім пісьме, якое, праўда, амаль на працягу ўсяго свайго існавання ўяўляла сабою сістэму, што спалучала іерогліфы, літары і нават малюнкі. Чыста гукавое пісьмо ўпершыню прыдумалі фінікійцы і іншыя заходнесеміцкія народы. Створаная імі сістэма графікі была простай і даступнай і надалей паслужыла зыходнай асновай для ўсіх літарна-гукавых сістэм.

У адрозненне ад папярэдніх тыпаў пісьма, літарна-гукавыя графічныя сістэмы распаўсюджваліся ў свеце амаль выключна шляхам запазычання. Напрыклад, грэкі стварылі сваё пісьмо на аснове фінікійскага і ўпершыню ў гісторыі ўвялі асобныя літары не толькі для зычных, але і галосных гукаў, адкрыўшы такім чынам вакалізавана-гукавую пісьменнасць. Дзякуючы гэтаму адкрыццю, ад грэчаскага алфавіта паходзяць усе еўрапейскія алфавіты, якія абслугоўваюць сёння каля 40 % народаў свету. Сярод гэтых алфавітаў і *кірыліца,* яна легла ў аснову славянскага пісьма.

СТВАРЭННЕ І ЎДАСКАНАЛЕННЕ КІРЫЛІЦЫ звязана з дзейнасцю двух вялікіх славянскіх братоў-асветнікаў Кірылы і Мяфодзія. Жыццё і справа гэтых асоб маюць выключнае значэнне не толькі ў развіцці славянскіх народаў, але і ў гісторыі сусветнай цывілізацыі. Стварыўшы азбуку, яны абгрунтавалі і сцвердзілі гістарычныя правы новай культуры, якая заняла пачэснае месца побач са старажытнымі візантыйскай і лацінскай культурамі.

Беларускі народ — адзін з тых, хто ўзяў за аснову свайго пісьма кірыліцу. Наша пісьменнасць пачала развівацца на аснове старажытнарускай прыкладна з сярэдзіны XIII ст., калі на землях сучаснай Беларусі з'явіліся першыя пісьмовыя помнікі з адзнакамі беларускай мовы. Гэта быў якраз той час, калі пачалі фарміравацца тры ўсходнеславянскія народнасці — рускія, украінцы і беларусы.

На пачатку старабеларуская графіка захоўвала амаль усе тыя знакі, якія былі і ў старажытнарускім пісьме. Аднак з развіццём беларускай мовы літарны склад алфавіта перастаў адпавядаць яе гукавой сістэме, таму ўзнікла неабходнасць у замене і спрашчэнні некаторых графічных сродкаў: адпала, напрыклад, патрэба ў дублетных літарах — для *о*, для *ф*, для *і*; узніклі літары *э* (канец XV ст.), *й* (канец XVI ст.) і інш. Бясспрэчным дасягненнем старабеларускай графікі стаў уведзены Францішкам Скарынам друкарскі варыянт алфавіта, які пераймалі пазней многія ўсходнеславянскія друкары.

У сувязі з заняпадам у канцы XVI і ў XVII ст. беларускай пісьменнасці, выкліканым рэпрэсіўнай палітыкай Рэчы Паспалітай, вялікае пашырэнне на Беларусі ў XVIII — пачатку XX ст. атрымаў лацінскі алфавіт (лацінка). Лацінкай, напрыклад, былі надрукаваны творы В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, публіцыстыка К. Каліноўскага і інш. Аднак у XIX і на пачатку XX ст. з узнікненнем легальнага беларускага друку для перадачы гукавой сістэмы беларускай мовы быў прыстасаваны рускі грамадзянскі шрыфт, зацверджаны яшчэ Пятром I у 1710 годзе (грамадзянка). Шэраг беларускіх выданняў, напрыклад, газета «Наша ніва», першыя зборнікі Цёткі, Я. Купалы, Я. Коласа друкаваліся паралельна двума шрыфтамі — лацінкай і грамадзянкай.

СУЧАСНЫ БЕЛАРУСКІ АЛФАВІТ склаўся на аснове грамадзянскага шрыфту і як адзіны графічны сродак нацыянальнай літаратурнай мовы канчаткова замацаваўся толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. Сёння, праўда, ён не ўсіх задавальняе.

Уладзімір ЛАМЕКА.

(Заканчэнне ў наступным нумары).

Новая энцыклапедыя, новыя слоўнікі

Гутарка з загадчыкам рэдакцыі беларускіх слоўнікаў выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» Іванам Уладзіміравічам Саламевічам.

— Іван Уладзіміравіч, вядома, што ў наступным годзе выдаецца энцыклапедыя «Беларуская мова». Такую кнігу ў Беларусі чытачы атрымаюць упершыню. За плячыма, напэўна, вялікая і складаная праца. З чаго ўсё пачыналася, што ўяўляе сабой гэтая кніга?

— Энцыклапедыя «Беларуская мова» выдаецца ўпершыню і задумвалася яна як навукова-папулярнае выданне. Але трэба сказаць, што, на жаль, у гэтым плане не ўсё ў нас атрымалася. Кніга ўтрымлівае каля 530 тэрмінаў і ўключае звесткі пра пісьмовыя і друкаваныя помнікі, структуру мовы, яе граматычны лад, а таксама сінтаксіс, фанетыку і дыялекталогію. Значнае месца адведзена вывучэнню гісторыі мовы. Гэтай тэме прысвечаны вялікі артыкул А. Г. Жураўскага і М. Р. Прыгодзіча «Гісторыя беларускай мовы». Змешчана шмат артыкулаў пра даследчыкаў беларускай мовы — і не толькі айчынных, але і замежных. У працэсе работы высветлілася, што ёсць такія даследчыкі нашай мовы, якія амаль усё жыццё прысвяцілі яе вывучэнню, але пра іх мы ніколі не чулі і нідзе не чыталі. Так, навуковец Ул. Сакалоўскі напісаў артыкул пра Германа Бідэра, аўстрыйскага даследчыка, які праводзіў даследаванні нашай старажытнай мовы, мовы Статутаў Вялікага Княства Літоўскага. Пачынаючы недзе з XV стагоддзя, ён даследуе шляхі пападання нямецкіх слоў у беларускую мову і наадварот. Цяпер ён працуе таксама над слоўнікам. Безумоўна, такія звесткі цікавыя для чытача. Змешчаны невялікія артыкулы доктара навук А. М. Булыкі пра кожную літару. І абавязкова на кожную літару падабраны верш. Напісаны мовазнаўцамі таксама артыкулы пра ўсіх народных пісьменнікаў, іх мову, асаблівасці мовы іх твораў.

— А як з мастацкім афармленнем? Ці будуць змешчаны ілюстрацыі, фотаздымкі?

— Моўную энцыклапедыю праілюстраваць вельмі складана. Але мы ўсё ж паспрабавалі гэта зрабіць. Будуць ілюстрацыі старажытных летапісаў, шматлікіх рукапісаў, здымкі вокладак розных слоўнікаў, старажытных і сучасных даследаванняў, партрэты ўсіх народных пісьменнікаў. Распрацаваны шмуцтытулы на кожную літару. Кніга будзе выдавацца фотанаборам.

— Іван Уладзіміравіч, сёння катастрафічна не хапае слоўнікаў. Часта прыходзяць людзі, якія зацікавіліся беларускай мовай, але не маюць пад рукамі такой вельмі патрэбнай кніжкі, як слоўнік. А любы слоўнік павінен ляжаць у кнігарнях. Вось нядаўна выйшаў 30-тысячным тыражом «Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем» Зміцера Санько. І купіць яго ўжо немагчыма. Ці палепшыцца неяк становішча? Якія беларускія слоўнікі рыхтуюцца да друку ў бліжэйшы час?

— Выдаецца ў канцы 1992 або ў пачатку 1993 года вялікі фразеалагічны слоўнік беларускай мовы прафесара Гродзенскага універсітэта І. Лепешава. Ён працаваў над ім шмат гадоў і сабраў вельмі багаты матэрыял. Слоўнік утрымлівае больш за 6 тысяч фразеалагізмаў, здабытых аўтарам з мастацкай літаратуры, публіцыстычнай, з драматургіі, паэзіі. Слоўнік цалкам пабудаваны на матэрыяле літаратурнай мовы.

Калі весці гаворку пра яго тыраж, то хочацца спадзявацца, што ўпраўленне кніжнага гандлю «Кнігагандаль» паставіцца да гэтага належным чынам, і тыраж будзе немалы. А магчыма можна будзе захаваць набор, каб паўтарыць тыраж, вопыт ужо ёсць. Гэта першы такі вялікі фразеалагічны слоўнік, і, без сумнення, ён мае каштоўнасць і прынясе карысць нашай культуры.

Супрацоўнікі Інстытута мовазнаўства падрыхтавалі таксама слоўнік грамадска-палітычнай тэрміналогіі. Рыхтуецца да друку французска-беларуска-рускі слоўнік. На жаль, нічога не атрымалася з іспана-беларуска-рускім. Але выкладчык іспанскай мовы М. Бусел падрыхтаваў іспана-беларускі слоўнік больш чым на 23 тысячы слоў. Магчыма, у недалёкай перспектыве мы ўбачым яго на паліцах кнігарняў.

Мовазнаўцы працуюць таксама над нямецка-беларускім слоўнікам на 30000 слоў, які павінен выйсці пад рэдакцыяй кандыдатаў філалагічных навук Ул. Марціноўскага і Л. Баршчэўскага. Плануем выдаць такія ж самыя англа-беларускі і французска-беларускі слоўнікі. Але гэта на далёкую перспектыву. У Інстытуце мовазнаўства рыхтуецца літоўска-беларускі і беларуска-літоўскі слоўнікі. Але будзе выдадзены ён таксама яшчэ не хутка.

Цяпер вельмі актуальнай стала праблема польскай мовы. Няма слоўнікаў. Думаем перавыдаць польска-беларускі слоўнік пад рэдакцыяй М. Бірылы і А. Амбрэмска-Яблонскай, што выйшаў у 1962 годзе. У Варшаве на падставе нашага тлумачальнага слоўніка рыхтуецца беларуска-польскі слоўнік. Ён вельмі патрэбны. Там жа выдадзены (праўда, тыражом 400 экземпляраў) адваротны слоўнік беларускай мовы.

— Заўсёды мелі вартасць і разыходзіліся ў кнігарнях імгненна размоўнікі. Ці займаюцца мовазнаўцы іх падрыхтоўкай?

— Так, у Вільні групай мовазнаўцаў і сяброў беларускай культуры распрацоўваецца беларуска-літоўскі размоўнік. Але ўзнікае шмат праблем, і галоўная з іх — як зрабіць друкаваны тэкст. А выдавецтва не можа браць на сябе перадрук. З гэтае прычыны затрымліваецца яго выданне. Будзем спадзявацца, што ў перспектыве становішча ў Беларусі са слоўнікамі і размоўнікамі значна палепшыцца.

Распытвала
Л. БАРШЧЭЎСКАЯ.

Беларускае замежжа

Уніяцкая царква: гісторыя, сучаснасць, перспектывы

Навуковая беларуская канферэнцыя ў Лондане

Напрыканцы 1991 года ў Лондане ў Беларускай бібліятэцы імя Францішка Скарыны была праведзена навуковая канферэнцыя «Уніяцкая царква на Беларусі». Канферэнцыя была падрыхтавана супрацоўнікамі бібліятэкі і яе кіраўніком айцом Аляксандрам Надсанам, Апостальскім Візітарам беларусаў-католікаў, нястомным дзеячам беларускай культуры за мяжой, а таксама Англа-беларускім навуковым таварыствам у Вялікабрытаніі. Чынны ўдзел у арганізацыйнай падрыхтоўцы канферэнцыі прымала кіраўніцтва Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі на чале з яго старшынёй спадаром Янкам Міхалюком. Напярэдадні адкрыцця канферэнцыі для яе ўдзельнікаў была наладжана сустрэча з дырэктарам Школы славяназнаўства (эквівалент факультэта) Лонданскага універсітэта, дзе спаткаліся не толькі англійскія навукоўцы-славяназнаўцы і ўдзельнікі канферэнцыі, але і госці, пераважна дзеячы беларускага замежжа.

Канферэнцыя была прысвечана 20-годдзю заснавання Беларускай бібліятэкі імя Францішка Скарыны і 10-годдзю з дня смерці яе заснавальніка біскупа Часлава Сіповіча. Яна распачалася літургіяй за спакой душы Часлава Сіповіча ў беларускай царкве святых апосталаў Пятра і Паўла ў Марыянхаўзе, у лонданскім раёне Фінчлі. У той жа дзень адбыліся дзве сесіі канферэнцыі. Адкрыў канферэнцыю айцец Аляксандр Надсан, які пранікнёна расказаў пра дзейнасць бібліятэкі і яе заснавальніка, а таксама пра тэматычную накіраванасць канферэнцыі — гісторыю уніяцкай царквы на Беларусі, якую толькі пачалі распрацоўваць.

Першую сесію давялося весці мне. Аб'явіўшы па-англійску пачатак працы, я падкрэсліў, што канферэнцыя мае адбыцца на дзвюх мовах — беларускай і англійскай, што, дарэчы, сведчыць аб прызнанні міжнароднага характару нашай дзяржаўнай мовы, і таму прапанаваў дакладчыкам больш ужываць беларускую мову, на якую пасля гэтага і перайшоў.

Першым выступіў айцец Аляксандр Надсан з дакладам «Унія на Беларусі ўчора і сёння». Дакладчык даў агульную характарыстыку царкоўнай уніі і уніяцкай царквы на Беларусі ў мінулым, расказаў пра адраджэнне уніяцкай царквы на Беларусі ў наш час. Спадар Аляксей Каўка (з Масквы), які, дарэчы, напярэдадні канферэнцыі абараніў доктарскую дысертацыю па філалогіі, выступіў з цікавым і змястоўным дакладам пра нацыянальнасць і рэлігійную прыналежнасць Францішка Скарыны. Ён адзначыў вялікі ўклад у развіццё беларускай культуры нашага вялікага вучонага і асветніка, сувязь культуры Беларусі і краін Еўропы ў той час, агульнанароднае нацыянальнае значэнне дзейнасці Ф. Скарыны, на што ягоная канфесійная прыналежнасць не мела вялікага ўплыву. Доктар Антон Мірановіч у сваім дакладзе азнаёміў прысутных з гісторыяй цудатворнай іконы Жыровіцкай Божай Маці.

Другую сесію вёў спадар Джым Дынглі (Лонданскі універсітэт), старшыня Англа-беларускага навуковага таварыства. Спачатку быў мой даклад «Уніяцкая царква на Беларусі ў канцы XVIII — пачатку XIX стагоддзяў, дзе былі паказаны становішча уніяцкай царквы пасля далучэння Беларусі да Расіі і палітыка расійскага царызму ў дачыненні да уніятаў у перыяд царавання Кацярыны II, Паўла I і Аляксандра I. Пасля мы праслухалі даклады на англійскай мове. Прафесар Дж. Флін (Вустэр, ЗША) расказаў пра дзейнасць беларускага славіста і арыенталіста Міхаіла Баброўскага ў Віленскай семінарыі. Спадарыня Ніна Тэйлар (з Лондана) падрыхтавала цікавы даклад «Уніяцкая царква ў «Дзядах» Міцкевіча».

У нядзелю адбылася яшчэ адна сесія, якую вёў айцец Аляксандр Надсан. З дакладам «Рэлігія і мова» выступіла прафесар з Менска Ніна Мячкоўская. Новая трактоўка гэтай тэмы, аналіз рэлігійных тэкстаў выклікалі цікавасць слухачоў. Па-англійску былі прадстаўлены апошнія два даклады. Дж. Дынглі даў навуковую біяграфію біскупа Часлава Сіповіча.

Даклад Дж. Дынглі быў эмацыянальным і ў некаторых месцах палемічным. Вялікі прыхільнік беларускай царкоўнай музыкі і аўтарытэтны знаўца яе гісторыі спадар Гай Пікард расказаў пра адраджэнне традыцыйнай беларускай царкоўнай музыкі. У заключэнне канферэнцыі ўвечары дэманстраваўся відэафільм беларускага тэлебачання «Айцец Надсан на Беларусі», дзе паказана яго дабрачынная дзейнасць як старшыні Камітэта дапамогі ахвярам Чарнобыля ў Вялікабрытаніі, сустрэчы на беларускай зямлі. Некаторыя з прысутных пабачылі і сябе ў гэтым фільме.

Аднак не толькі навуковыя сустрэчы характарызавалі гэтую канферэнцыю. Шматлікія сустрэчы з беларусамі, якія жывуць у Англіі і іншых краінах Еўропы, вялікая цікавасць іх да жыцця на Бацькаўшчыне, да нацыянальнага Адраджэння, да дэмакратычных пераўтварэнняў з'явіліся натуральным фонам навуковай канферэнцыі. Зноў сустрэўся са старшынёй Згуртавання беларусаў у Вялікабрытаніі сп. Я. Міхалюком і яго жонкай.

Карыстаючыся нагодаю, я сустрэўся з нашым сябрам, які нядаўна быў на Беларусі, доктарам Анджэем Цеханавецкім. Наша размова датычылася далейшага супрацоўніцтва з ім у галіне культуры беларускіх навуковых устаноў, грамадскіх арганізацый і ўрадавых структур.

Я таксама быў прыняты загадчыкам аддзела краін Усходняй Еўропы Брытанскай рады (адпаведнік нашага міністэрства культуры) спадаром Джэймсам Потсам. Брытанская рада не з'яўляецца ўрадавай установай, мае свой бюджэт, які складаецца часткова з узносаў грамадскіх і рэлігійных арганізацый, часткова з дзяржаўных субсідый. Брытанская рада не падпарадкоўваецца ўраду і праводзіць самастойную палітыку ў галіне культуры. Размова з Дж. Потсам цягнулася цэлую гадзіну. У ёй удзельнічалі таксама А. Каўка і Дж. Дынглі. Коратка я накрэсліў сітуацыю ў галіне культуры на Беларусі і магчымыя накірункі ўзаемаадносін беларускіх грамадскіх і ўрадавых устаноў на Беларусі і Брытанскай рады. Дж. Потс расказаў пра структуру ягонага аддзела і дзейнасць ягоных прадстаўнікоў на тэрыторыі еўрапейскай часткі былога СССР. Пакуль фінансавыя магчымасці не дазваляюць Брытанскай радзе мець свайго прадстаўніка ў Менску. Але справамі сувязей з Беларуссю будзе займацца прадстаўнік гэтай рады, які знаходзіцца ў Маскве і мае службовы пакой у бібліятэцы замежнай літаратуры (на Таганцы). Праз два гады Брытанская рада будзе мець свайго прадстаўніка ў Менску. Дж. Потс хацеў бы, каб у бліжэйшы час былі ўстаноўлены кантакты іх прадстаўніка з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Камісіяй па культуры, адукацыі і захаванні гістарычнай спадчыны Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь у справе абмену паміж Менскам і Лонданам тэатральнымі калектывамі, студэнтамі (вучоба беларускіх студэнтаў у Лонданскім універсітэце), выставамі мастакоў і г. д. І хоць прадстаўніка Брытанскай рады на Беларусі пакуль што няма, ўсё ж такі трэба выкарыстаць магчымасць, каб наладзіць і развіваць культурныя ўзаемадачыненні паміж Беларуссю і Вялікабрытаніяй, прыцягнуўшы да гэтай важнай справы і дзеячаў беларускай эміграцыі ў Лондане. На маю думку, трэба нашым адпаведным установам і дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі праявіць і сваю ініцыятыву ў гэтай справе.

Анатоль **ГРЫЦКЕВІЧ**,
прафесар.

ЗАБОЙСТВА ПА ТЭЛЕФОНЕ

Андрыс КОЛБЕРГС

(Працяг. Пачатак у № 1).

Зараз я амаль што ўпэўнены, што здымкаў было больш, але нехта іх забраў. Ва ўсякім выпадку большасць здымкаў. А, можа, сярод гэтых здымкаў ляжала якая каштоўнасць? Гэтую версію адразу адкідваю, бо я пабачыў дзесяткі падобных кватэр. Звычайна самая большая каштоўнасць у іх — пустая бутэлька, а калі злодзеі знойдуць дзве, то абавязкова забяруць: трафеі можна здаць на пункт прыёму шклатары і зарабіць на піва. Мо Эма Кірко каго-небудзь шантажыравала? Але наўрад. Па сутнасці, Эміна жыццё, актыўныя сувязі абарваліся гадоў з дваццаць назад. І якімі б парнаграфічнымі здымкамі яна ні завалодала ў той час, цяпер яны ў вачах тае, якую шантажыравала, не мелі ніякай каштоўнасці. У якасці выкупу за іх Эме цяпер хапіла б пару бутэлек гарэлкі, ну яшчэ якую дваццатку запатрабавала б у дадатак. У гэтай трушчобе лік на тысячы не вядуць, тут усё таннае, чалавечае жыццё, на жаль, таксама. А мо на здымках быў нехта такі, каго шукае крымінальны вышук? Напрыклад, асоба, якая ўчыніла цяжкае злачынства, якое не мае тэрміну даўнасці. Скажам, забойства. Не, у Эмы ўсё-такі хапіла б розуму, каб такога тыпа не цвяліць — сама ж хворая, амаль немагушчая, ды яшчэ дзверы ў кватэры не зачыняюцца. Не магла яна пайсці на такое — разумела, што яе за шантаж проста заб'юць.

Ці не ўзяла канверт са здымкамі дворнічыха, якая раніцаю прынесла талоны на мыла і пральны парашок і ўбачыла Эму мёртваю? Яна ж і паведаміла пра забойства. Калі ўжо яна з такіх, якія здольныя ўзяць, то чаму не забрала кашалёк з грашыма? На жаль, у маёй практыцы сустракаліся такія работнікі домакіраўніцтва і санітарнай службы, якія прыязджаюць у такіх выпадках рабіць дэзінфекцыю. Яны забіраюць лепшыя кнігі, карціны, рэчы, а аднойчы заявілася дворнічыха з ужо нанятымі насільшчыкамі: «Халадзільнік цяпер мой, а гэтую канапу нябожчыца прасіла мяне ўзяць на памяць!»

— Я еду ва ўпраўленне.

— А інспектар?

— Інспектар нікуды не дзенецца.

— Рэчавыя доказы будуць ляжаць у маім сейфе.

— Салют!

Студэнты чацвёртага курса, якія праходзяць у нас практыку, у маім кабінеце звычайна разводзяць дыскусіі на розныя тэмы. Усеагульная палітызацыя навучыла людзей фармуляваць і выказваць свае думкі, але ўсё роўна праўда на баку таго, хто мае добрае горла і часцей можа дабіцца ўзяць слова. Я ім не замінаю і думаю, што практыканты задаволеныя мною як шэфам. На месцы здарэнняў я іх за сабою сілком не цягну, а самі яны туды, на жаль, не вельмі імкнуцца. Здаецца, іх больш за ўсё вабіць тэхнічная работа — падшываюць справы ў папкі, перадрукоўваюць на машынцы розныя дакументы і заключэнні, якія прыносяць следчыя. Калі каму з практыкантаў даручыць разнесці позвы, упэўнены, у той дзень на рабоце больш яго не ўбачыш. Усе яны даволі старанна вывучаюць замежныя мовы і спадзяюцца стаць спецыялістамі грамадзянскага права, каб потым прабіцца ў юрысконсульты на якое-небудзь сумеснае з іншаземнай фірмай прадпрыемства або ў мясцовы кааператыў. Я ўсё ж спадзяюся, што ў цэлым хлопцы хочуць не толькі зарабіць, але і зрабіць што-небудзь карыснае. Шкада толькі, што сярод гэтых хлопцаў няма ніводнага прыроднага паляўнічага: крымінальны вышук — гэта перш за ўсё задавальненне паляўнічага інстынкту і ўжо потым — абавязак.

Адчыняючы дзверы свайго кабінета, чую, як яны чахвосцяць лідэра не вельмі папулярнай партыі:

— Хутчэй паверу, што ў гэтага карантыша з сківіцаю малпы адрасце на лысіне шавялюра, чым у тое, што да яго вернецца здаровы розум!

— Праўда што, а нам няма чаго скардзіцца на недахоп розуму... — кажу замест прывітання.

— Добры дзень! Добры дзень! — чуецца з усіх бакоў, і размовы адразу сціхаюць.

— Добры, добры... Давядзецца крыху папрацаваць, — кажу я і ўсаджваюся за пісьмовы стол. З запісное кніжкі выпісваю на асобныя лісткі паперы нумары тэлефонаў, якія выявіў я на сцяне ў пакоі Эмы Кірко.

— Мы ўжо амаль што закончылі сёння...— нясмела пачаў адзін.

— Звышурочныя вылічым з таго часу, які вы мне павінны.

— Ды мы нічога... Калі трэба, то трэба...

Раздаю лісткі і цярпліва тлумачу — проста як настаўнік арыфметыкі ў пачатковай школе.

— Кожнаму з вас я даў адзін нумар тэлефона з прозвішчам ці імем. Перш за ўсё ўнізе, на другім паверсе, даведайцеся, хто гэтыя абаненты, іх адрасы. Потым устанавіце, што гэта за людзі, чым займаюцца і ці не знаёмыя з нейкаю Эмаю Кірко. Чакаю вас са звесткамі.

— Да якога часу?

— Да таго часу, пакуль не вернецеся.

— Той, хто справіцца з заданнем, можа быць свабодны? — пытаецца самы вялікі гаварун.

— Так, можа быць.

— У такім разе мне ісці няма чаго. З Сіндзіяй я і так знаёмы.

— Гм... — не знайшоў я што сказаць.

— Яму можна верыць, ён знаёмы з многімі дзяўчатамі,— шматзначна кажа яго таварыш, пакідаючы мой кабінет.

Мы засталіся ўдвух.

— Прысаджвайцеся, будучы калега, і выкладвайце.

— Яе завуць Сіндзія Пакалне. Мы не толькі вучыліся ў адным класе, але і жывём недалёка адно ад аднаго. Яна — лірычнае, маральна ўстойлівае стварэнне. Працуе ў нейкай канторы, нешта там піша...

— Сямейнае становішча?

— На мінулым тыдні сустрэў яе — была яшчэ незамужняя. Сям'я — бацька, маці, брацік, але ён яшчэ зусім малы.

— Якія ў яе ўзаемаадносіны з Эмай Кірко?

— Гэтага я не ведаю.

— Пытанне ўваходзіла ў заданне...

— Калі не сакрэт, хто такая Эма Кірко?

— Толькі да вашага ведама і для службовага карыстання... Эмы Кірко больш няма. Учора яна была забіта ва ўласнай пасцелі. Алкагалічка, брудная старая. Што ў Сіндзіі агульнага з ёю?

— Думаю, нічога.

— І ўсё ж?

— Зусім нічога. Я сапраўды добра ведаю дзяўчыну. Па-жаночы летуценная, па-жаночы абмежаваная, асабліва ў галіне фізікі і матэматыкі. Празмерна правільная, пагэтаму ў школе ў яе не было ніводнага кавалера. Можа, і сёння яшчэ няма. Але прыгожая, на конкурсе прыгажунь дабралася да паўфіналу, аднак бацькі ў яе закаранелыя пурытане, прымусілі адмовіцца ад далейшага ўдзелу ў конкурсе. Мы яшчэ казалі, што Міс яна не стане, але які-небудзь прыз атрымае.

— Што ты ёй скажаш?

— Не ведаю.

— Я таксама.

— Можа, па дарозе прыдумаю.

— На тваім месцы я сказаў бы, што Эма Кірко памерла. Забойца часта бывае не ўпэўнены ў смерці сваёй ахвяры, і жывая яна для яго ўяўляе большую небяспеку, чым мёртвая.

— Сіндзія не можа быць забойцам. Якія матывы вы ні называлі б, гэта немагчыма.

— Кепскі той следчы, які пачынае допыт з думкаю «вінаваты», але не лепшы і той, хто адразу лічыць — «невінаваты».

— Я вас зразумеў.

— Едзь і хутчэй вяртайся.

— Зараз яе дома не будзе, але я ведаю, дзе яна працуе...

Я кансерватыўны і не веру нават у відавочнае. Ведаю, што бываюць нематываваныя злачынствы. Ведаю, судакранаўся, але тым не менш заўсёды шукаю матыў нават у тым выпадку, калі даказана — матыву забойства не было. Не магу пазбавіцца ад гэтай звычкі, прычым мне самому здаецца, што матыў я знаходжу заўсёды. Калі не ў цэнтры падзей, то ў больш аддаленым ад іх месцы. Можа, і не мая праўда, але мне заўсёды здавалася, што паміж спадчыннасцю і злачынствам існуе сувязь, якую ўмоўна і можна лічыць матывам злачынства. Гэта як бервяно, што напалову схаванае пад вадою, і таму асабліва небяспечнае для плыўцоў.

Першая інфармацыя паступае праз гадзіну. Практыкант звоніць з пансіяната для асабліва выбраных. Хлопец расшукаў Аляксандру Янаўну, але яна сцвярджае, што ні з якою Эмаю Кірко незнаёмая, ніколі з ёю не бачылася і ніколі не размаўляла. Пансіянат знаходзіцца дзесьці за межамі горада, і хлопец пытаецца, ці буду я яшчэ ў сябе, калі ён вернецца. Здаецца, хоча сказаць нешта яшчэ.

Затым я даведваюся, што доктар Калыньсоне — урач раённай паліклінікі і пару разоў наведваўся з дамашнім візітам да Эмы Кірко.

З'явіўся і хлопец, якому было даручана расшукаць Мілію Дзегузе. Яна з таварыства міласэрных хрысціян. Прыходзіла да Эмы на Каляды і на Вялікдзень. Прыносіла падарункі. Хлопцу яна доўга расказвала, як многа ў горадзе няшчасных адзінокіх людзей, як не хапае сродкаў, каб памагчы ім усім. Таварыства трымаецца дзякуючы невынішчальным спадзяванням хрысціян на божую міласэрнасць. Так, свой нумар тэлефона Эме Кірко яна пакінула, і тая запісала яго проста на сцяне, але ні разочку не званіла.

— Дзегузе сказала, што гэта быў адзін з самых змрочных выпадкаў. Кірко прасіла толькі аднаго — памагчы ёй памерці. Самая вялікая міласэрнасць, якое яна прагне,— хай прыйдзе урач і зробіць ёй такі ўкол, каб яна заснула навек. Як жывёлінам у ветэрынарнай лячэбніцы. З Дзегузе яна пашчыравала: сказала, што двойчы спрабавала пакончыць з сабою, але абодва разы няўдала, потым доўга пакутавала. Трэці раз у яе на такое не хапае сілы...

— Мо паспрабаваць уладкаваць яе ў які-небудзь прытулак для непрацаздольных? — наіўна пацікавіўся хлопец, не падазраваючы нават, што месцаў у іх не хапае, што старыя ў падобных установах проста безнадзейныя.

А мне здаецца, што пасля ўсяго таго, што ён даведаўся, забойства Эмы Кірко ён палічыў бы адносна ўдалым вырашэннем многіх праблем.

Мне здаецца, што гадзіны праз дзве я падвяду вынікі пошукаў і змагу накіравацца да раённага інспектара, каб разам з ім абысці кватэры, у якіх і ўдзень, і ўначы спекулююць спіртным.

Хлопец, які ездзіў у пансіянат для выбраных, каштоўнай інфармацыі не прывёз, але папрацаваў добрасумленна. Толькі каб мне не давялося расплачвацца за яго добрасумленнасць. Ён дапусціў дзве памылкі. Па-першае, выпытваў у Аляксандры Янаўны, каму яна так часта звоніць. Мабыць, ад кагосьці даведаўся. Па-другое, ужо адыходзячы, у парку распытваў розных людзей, якое яны думкі пра Аляксандру Янаўну. Пасля гэткіх роспытаў можа з'явіцца скарга, а то і цэлая лавіна скаргаў. Усё гэта ўпадзе на маю галаву, а не на практыкантаву.

— Што яна табе адказвала?

— Што званіла былым калегам, сябрам у Маскву...

— І?

Тут ён выкладвае свой галоўны козыр. Па дарозе назад зайшоў у мясцовае паштовае аддзяленне і даведаўся, што Аляксандра Янаўна за апошнія паўгода ўвогуле не заказвала міжгароднія размовы.

Гэта рассмяшыла мяне. А хлопец глядзіць мне ў вочы ў непаразуменні.

— Ты проста кепска ведаеш гэтую публіку,— вымушаны быў патлумачыць я.— Ва ўсім свеце няма больш раз'яднанага грамадства, чым наша. І самае большае раз'яднанне ў вярхах бюракратыі. У адным толькі аўтапарку Саўміна мелася восем серый аўтамабільных нумарных знакаў, якія кожны рэгуліроўшчык руху ведаў: гэта паехаў міністр, гэта — намміністра, а гэта — загадчык гаража. Убачыўшы аднаго, рэгуліроўшчык павінен быў стаць па стойцы «смірна» і прыставіць далонь да казырка фуражкі, убачыўшы другога — проста кіўнуць, убачыўшы трэцяга — даць зялёнае святло. Былі аднак і такія, на якіх можна было і не звяртаць увагі. Нідзе і ніколі ў свеце не было столькі важных асоб, колькі ў грамадстве пабудаванага сацыялізму, і нідзе і ніколі так пільна не сачылі, каб кавалкі пірага, у залежнасці ад велічыні і тлустасці, былі размеркаваны ў адпаведнасці з кастамі. А паколькі вярхі заўсёды вылучаліся апетытам, а пірага было малавата, то самым нізкім даводзілася толькі каўтаць слінку. Прыналежнасць да вышэйшай касты гарантавала не толькі ўладу і дабрабыт, але і пашану. Гэта значыць, што твая жонка можа не адказваць на «добры дзень», калі яна не ў гуморы, а тваім дзеткам іншыя павінны пажадаць здароўя перш чым шафёр адкіне перад імі дзверцы чорнага лімузіна. Дзетак у школу возяць на машыне. Усё гэта не ўзнікла само па сабе, усё гэта давала ім Масква. Таму яны ў сваіх размовах абавязкова ўспаміналі Маскву — сваю маці-карміцельку. Гэта быў цэлы рытуал, як «Ойча наш, іжэ ясі на небясі» для веруючых хрысціян. І чым ніжэй прыступка ў кар'еры, на якой стаяў чалавек, тым часцей у яго размовах успаміналася Масква.

— Ды не была Аляксандра Янаўна ніякай вялікай начальніцай... — пярэчыць практыкант і перадае змест размовы ў парку: «Яна? Нікім яна не была! Канторскі работнік! Сорам, што такой ды далі яшчэ персанальную пенсію! Не падыходзіла яна для такой пенсіі! Але ў нас шмат добрых самарыцян: маральна ўстойлівая, працавала добрасумленна, дык няўжо ў каго падымецца рука, каб адкінуць яе ўбок, не пашкадаваць на старасці гадоў? І шкадуюць — даюць. Хоць і самую мінімальную, але калі ўлічыць усе перавагі, атрымліваецца ў два разы больш, чым у простага рабочага. Хоць заслуг і няма ніякіх!»

«Аляксандра Янаўна? Ціхі, мілы чалавек. Прыйшла да нас у райком з прафсаюзаў... Была тады сціплаю дзяўчынаю. Сімпатычная, а вось жаніхоў усё-такі нечым адпужвала. Сама з боку, відаць, знаёмстваў не заводзіла, а ў нашай установе ўжо ўсіх мужчын прыбралі да рук. Ахоўвала сваю рэпутацыю да таго часу, пакуль ужо нікому не стала патрэбнаю, а хутка і пенсія падаспела».

Асобу Аляксандры Янаўны я ніяк не магу прывязаць да Эмы Кірко. Як і з Сіндзіяй Пакалне. Можа, з дапамогаю персанальнага пенсіянера Аляксандры Янаўны Эма спадзявалася выбрацца са свайго заканурка? Але Аляксандра Янаўна сцвярджае, што Эміна прозвішча не ведае. І мала значыць, ці даўно Эма запісала нумар тэлефона Аляксандры Янаўны на сцяне, мо не званіла таму, што не адважвалася ці не верыла, што тая ёй дапаможа. Алкаголікам уласціва нерашучасць ва ўсіх жыццёвых пытаннях, акрамя здабывання спіртнога.

Я ўжо амаль скончыў са справамі, што накапіліся, як заявіўся практыкант, які хадзіў на размову з Сіндзіяй Пакалне.

— Прызнайцеся, што вы пажартавалі...

— З якой нагоды?

— А з той, што Эма Кірко — вопусцень і алкагалічка.

— І не думаў.

— Сіндзія ад яе ў захапленні!

Брыду адзін па Бастыённай горцы, і мне хочацца крычаць: »Ты сам жартуеш, хлопча!» І Сіндзія таксама: «І вы жартуеце!»

Маю правую кішэню адтапырвае невялікі магнітафончык «Соні», які звычайна служыць мне за дыктафон, а левы — касеты з запісамі тэлефонных размоў, якія належаць Сіндзіі. Як сказаў практыкант, у іх не ўсё: Сіндзія пачала запісваць размовы пазней, пасля таго, як яе зацікавіў пачатак.

«У вас будзе колькі хвілінак? Я хацела вам расказаць пра Росланда... Гэта быў незвычайны чалавек і незвычайнае было наша каханне. Калі не хочаце слухаць, палажыце трубку на стол, толькі не перапыняйце сувязі, мне вельмі трэба каму-небудзь расказаць пра гэта!» Голас у Эмы прыгожы, меладычны, малады не па ўзросце.

(Працяг будзе).

Беларускі народны каляндар

Прыгадаем, што «беларускі народны каляндар — гэта сістэма духоўнага жыцця беларусаў, якая яднала нашых прашчураў, рабіла іх народам, здольным змагацца за сваю незалежнасць» (А. Лозка). Як з праявамі «паганства» з замацаванымі ў ім рытуаламі і запаветамі — рабіць тое ці іншае ў пэўны час і ў пэўныя дні спачатку з гэтымі народнымі звычаямі спрабавала змагацца хрысціянская царква, якая абапіралася на сілу князёў, а потым бальшавікі. Але і тыя і другія ўрэшце вымушаны былі з гэтай стыхіяй лічыцца ў той ці іншай ступені. Нарэшце бальшавізм як заганную, шкодную для чалавечага існавання сацыяльную сістэму змяла няўмольная хада гісторыі, а хрысціянства дапасавала да сваіх прысвяткаў і свят, якія ў сваю чаргу вымушаны былі фалькларызавацца ў вельмі значнай ступені. Бо ўсё тое, што ўвайшло ў народныя каляндарныя рытуалы, было прыдумана не так сабе, выдатным чынам дапасоўвалася да прыродных умоў менавіта Беларусі, а не, скажам, Віфліема ці Ніневіі з іх райскім кліматам, да строгага цыкла сельскагаспадарчай дзейнасці беларуса і яго нага побыту. Але паколькі беларускі народны каляндар прыстасавалі да сваіх рэлігійных святаў і праваслаўе і каталіцызм, то атрымаўся ён у нас «падвоеным», з чым вымушаны быў лічыцца нават Вярхоўны Савет, прызнаючы «падвоеныя» Каляды і Вялікдзень. Таму што даты па гэтаму календару падаюцца па старому і новаму стылях. Вось і Новы год пазначаны ў ім лічбамі 1 і 14: па новаму стылю гэта Першага студзеня, а па старому — 14-га.

За старым стылем замацаваны святы праваслаўнага, за новым — каталіцкага календароў.

Ў СТУДЗЕНІ

7-га — Нараджэнне Хрыста і пачатак Каляд.
8-га — Маладзёны, або Бабіны. Зімні Пакроўчык.
9-га — Сцяпан.
13-га (напомнім, што па новаму календару і ў каталікоў гэта адбылося 31 снежня) — Шчодрая куцця (куцця Святога Козліка). Пачатак Шчодрага тыдня. Куготы.
14 — Новы год па старому стылю. Васілле. Святы Козлік. Абрад «засявання». Ваджэнне «казы», «мядзведзя», «тура», «кабылы» («цыгановай»).
15 — Шчодры. Аб'езд маладога бычка.
17 — Марк.
18 — Апанас. Вадзяная Каляда. Піскуха. Трэцяя, або зноў Посная куцця.
19 — Вадохрышча (у каталікоў было 6 студз.).
20 — Прывадохрышча (у каталікоў было 7 студз.). Лянівы дзень. Прыцік. Пачатак Малой Вясельніцы (да Масленкі).
21 — Адпусціцель (у каталікоў — 8 студзеня). Провады Каляд.
23 — Рыгор (у каталікоў — 10 студз.).
24 — Аксіння (у каталікоў — 11 студз.).
27 — Пачатак Усёеднага тыдня.
31 — Апанас (у каталікоў — 18 студз.). Гусеўнік.

АДРАДЖАЮЧЫ ТРАДЫЦЫІ

Пасля больш чым 50-гадовага маўчання загучаў над Магілёвам звон храма Трох Свяціцеляў. У 30-я гады пазбавіўся ён сваёй званіцы і ўсіх купалаў, а яго памяшканне было перададзена заводу «Строммашына» пад Дом культуры і адпачынку. Аб духоўнасці і маральнасці людзей, якія наладжвалі тут на працягу апошніх гадоў дыскатэкі, няма чаго гаварыць. На жаль, гэта не адзінае культавае збудаванне на нашай зямлі, якое зганьбавана.

Нарэшце ў мінулым годзе рашэннем гарадскіх улад храм быў перададзены царкве. І ўжо сёння тут аднавіліся службы, зноў узнесліся ў неба купалы. Дасць Бог — назаўсёды.

НА ЗДЫМКУ: зноў узнесліся над Магілёвам купалы храма.

Фота Сяргея ЖАЛУДОВІЧА. (БЕЛТА).

Народная лякарня

Расліны, якія ўжываюцца ў народзе пры сардэчных захворваннях

Адоніс вясенні (расліна ядавітая). Вельмі папулярная ў народзе і высока цэніцца.

Загаварыўся, што стагнаць забыўся (Царанкоў).

У народнай медыцыне чай з напару не болей за 1 сталовую лыжку дробна парэзанай расліны на 2 шклянкі кіпетню рэкамендуецца прымаць па 1 сталовай лыжцы (максімум) і не часцей як праз гадзіну пры сардэчных хваробах, пры ныручнай вадзянцы, вострым запаленні нырак, пры адышцы, ацёку ног, пры інфекцыйных захворваннях (тыф, грып, шкарлятына і інш.).

Як чалавек здароўе страціць (пазбудзе), тады яго ацэніць (Федароўскі).

Адоніс уваходзіць у сумесі лекавых раслін, якія ўжываюцца пры хваробе нырак. Калі паляпшаецца работа сэрца, паляпшаюцца і функцыі нырак. Пры гэтым не раз даводзілася заўважаць значнае павелічэнне выдзялення мачы і знікненне ацёку ног.

Усякаму свая рана баліць (Раманаў, Жадзейка).

Ландыш (расліна ядавітая). З кветак ландыша рыхтуюць спіртавую настойку, якую ўжываюць пры хваробе сэрца, асабліва пры яго пароку. Ландышавую настойку рыхтуюць наступным чынам: у слоік насыпаюць свежых кветак ландыша на тры чвэрці пасудзіны і заліваюць амаль даверху 90° спіртам, закрываюць, настойваюць два тыдні. Настойка фільтруецца. Атрымліваецца жаўтаватая празрыстая вадкасць, гаркаватая на смак, са слабым ландышавым пахам. Прымаюць па 10—15 кропель 3 разы на дзень.

Боль маўчанкі не знае (Сержпутоўскі).

Пры сардэчных недамаганнях з рэзка выражанымі нервовымі праяўленнямі прымаюць на працягу дня паўшклянкі, падзяліўшы на 5 прыёмаў, напар травы сардэчніку, у які заліта 30—35 кропель ландышавай настойкі. Гэту сумесь такімі ж дозамі прымаюць таксама пры бяссонніцы, змрочным настроі і інш.

Не кожан хворы, што стогне (Федароўскі).

Пад зоркаю «Пагоні»

Музыка Дз. ЯЎТУХОВІЧА.
Верш Л. ПРАНЧАКА.
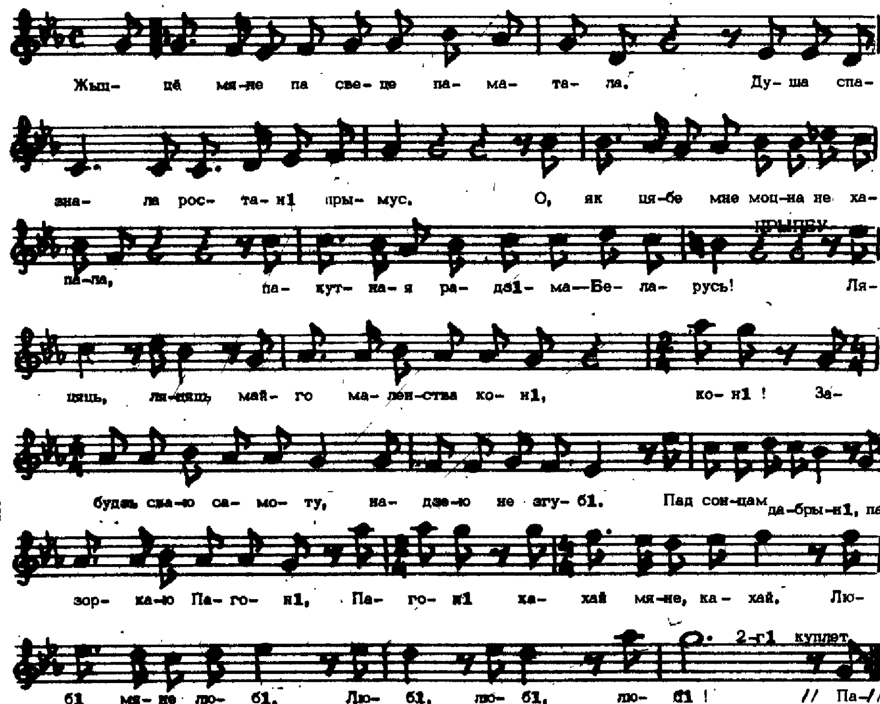
Жыццё мяне па свеце
паматала.
Душа спазнала ростані
прымус.
О, як цябе мне моцна не
хапала,
Пакутная радзіма
Беларусь!

ПРЫПЕЎ:

Ляцяць, ляцяць майго
маленства коні.
Забудзь сваю самоту,
надзею не згубі.
Пад сонцам дабрыні, пад
зоркаю «Пагоні»
Кахай мяне, кахай.
Любі мяне, любі!
Пакуль я вандраваў, лісцё
апала.
Пустынны лес, нібы душа
мая.
О, як цябе мне моцна не
хапала,
Матуля пасівелая мая.

ПРЫПЕЎ.

Мяне твая спагада ратавала.
Каханая, я вобраз твой
збярог.
О, як цябе мне моцна не
хапала
На ростанях расхрыстаных
дарог.

ПРЫПЕЎ.

І смех і грэх

Дыялогі на вясковай лаўцы

— Мой Якуб казаў, што сёння ўночы Аленчын хлеўчык абчысцілі нейкія зладзюгі. Усіх курэй вывалаклі.
— Ай-яй-яй! Што робіцца! І я сваіх ніколі на замок не закрывала. Падапру камяньчыкам, каб які тхор не ўлез ці сабака,— і пэўная.
— Ну то рабі вывад! Бо потым канцоў не знойдзеш. На сённяшнім злодзеі шапка не загарыцца: не з таго боку вецер дзьме.

Учула Любоў ЛАМЕКА.

АФАНАРЫЗМЫ

* Крытыка знізу ніколі не дасягне сапраўдных вышынь.
* Калі ўсё ідзе як па нотах, можна жыць прыпяваючы.
* Крытык-плагіятар — кідае ў чужы агарод чужыя каменні.
* Фартуна нон грата.

ПЫТАННІ

* Ці дапаможа пустой галаве поўная кішэня?
* Колькі чалавек можа стаяць на сяброўскай назе?
* Ці можна лічыць знаходкай страчаныя ілюзіі?

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ
Рэдактар Эрнэст Ялугін.
Сябры калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека, Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шавыркін.
Адказны сакратар Анатоль Сілянкоў.

Наш адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі.
Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

МВПА імя Якуба Коласа.
Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».
Наклад 7113 паасобнікі. Зак. 1160. Індэкс 74975.